
**Sisarusryhmän toiminta päiväkodissa
yksilö ja ikätaso huomioon ottaen**

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu, kevät 2017

Oona Kivivuori

LAHDENSIVU

Sosiaaliajan koulutusohjelma
Varhaiskasvatus

Tekijä	Oona Kivivuori	Vuosi 2017
Työn nimi	Sisarusr ryhmän toiminta päiväkodissa yksilö ja ikätaso huomioon ottaen	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyössä selvitettiin, miten sisarusryhmät toimivat ja miten lasten ikätaso otetaan huomioon arjen toiminnoissa. Tavoitteena oli kerätä esimerkkejä hyvistä toimintamalleista sekä tutkia, miten sisarusryhmien toimintaa voisi vielä kehittää. Lisäksi tavoitteena oli herättää keskustelua aiheesta kasvattajien kesken.

Työn teoreettisina lähtökohtina käytettiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, varhaiskasvatuslakia ja suomalaista varhaiskasvatusta koskevaa teoriaa. Teoreettisina lähtökohtina kuvattiin myös päiväkodin pedagogiikkaa; ryhmän muodostumista, pienryhmätoimintaa ja omahoitajuutta. Lisäksi kuvattiin sisarussuhteita ja niiden rakentumista sekä teoriaa lapsen kasvusta ja kehityksestä.

Tämän laadullisen tutkimuksen aineisto kerättiin kahdella erillisellä teema-haastattelulla. Tutkimus tehtiin yhteistyössä päijätähämäläisten sisarusryhmien varhaiskasvattajien kanssa, joita haastateltiin ryhmähaastatteluiden muodossa. Haastatteluaineisto analysoitiin teemoittelemalla. Tutkimuksessa selvisi, ettei sisarusryhmien arki poikkea juurikaan iän mukaan jaettujen ryhmien arjesta. Eri-ikäiset otetaan huomioon esimerkiksi pienryhmätoiminnalla ja omahoitajuutta käyttämällä, siirtymien porrastamisella, tilojen jakamisella, ahkeralla havainnoinnilla ja oppimisympäristöissä. Haasteiksi nousivat huonosti palvelevat ryhmätilat, pienen ryhmän jakaminen pienryhmiin ja arki, jossa pienten tarpeet vievät paljon aikaa.

Tutkimuksessa kävi siis ilmi, että sisarusryhmässä on monia keinoja, joilla yksilö ja ikätaso huomioidaan ryhmän arjessa. Jatkotutkimusaiheiksi sopivat sisarusryhmän ja iän mukaan jaettujen ryhmien toiminnan vertailu, lasten näkökulmasta tehty tutkimus sisarusryhmässä olemisesta sekä selvitys siitä, miten lapsen itsenäistä selviytymistä tuetaan päiväkodissa.

Avainsanat Sisarusryhmä, pienryhmätoiminta, varhaiskasvatus

Sivut 40 s. + liitteet 1 s.

LAHDENSIVU

Degree programme of in Social Services
Early education

Author

Oona Kivivuori

Year 2017

Subject of Bachelor's thesis

Sibling group activities in day care – taking individual children and their age into account

ABSTRACT

The aim of this thesis was to find out how sibling groups operate in day care and how the different ages of children are taken into account in sibling groups. The aim of the thesis was to collect examples of good practices that are used in sibling groups and also examine how the activities could be improved. The aim was also to inspire educators to discuss the topic.

The theoretical background discusses the national guidelines and legislation on early childhood education and care as well as theories related to early childhood education in Finland. It also sheds light on the pedagogy applied in day care: group building, small group activities and having a named worker for each child. Theory of sibling relationships and child development were also used as a theoretical background.

The thesis was a qualitative study. The data were collected in two group interviews with five early childhood educators working in sibling groups in päijäthäme. The data were analyzed by using thematic method. The result of the study show that the daily routines in sibling groups do not differ from groups where children are divided according to their age: 1-3 years or 3-5 years. The sibling groups use for example small group activities and observation of children. Every child does not get dressed or go to bathroom at the same time and children play in different rooms if it is possible. Poor group facilities and the fact that attending to the needs of the small children is time-consuming were regarded as challenges.

Potential topics for further studies could be to compare how sibling groups differ from standard daycare groups, how children view the sibling groups and how the independent coping of children can be supported in the day care.

Keywords A sibling group, small group activities, early childhood education

Pages 40 p. + appendices 1 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	2
2.1	Sisarussuhteet	2
2.1.1	Varhaislapsuudesta aikuisuuteen	2
2.1.2	Vanhempien vaikutus sisarussuhteiden rakentumiseen	4
2.2	Suomalainen varhaiskasvatus ja päivähoito	4
2.3	Päiväkodin pedagogiikka	6
2.3.1	Toimintaa, arkea ja pedagogiikkaa päiväkodissa	6
2.3.2	Ryhmän muodostuminen päiväkodissa	8
2.3.3	Pienryhmätoiminta päivähoidossa	9
2.3.4	Omahoitajuus	10
2.4	Sisaruseriäiset päiväkodissa	11
2.5	Ikätason ja kehitysvaiheen huomioiminen sisaruseriässä	12
2.6	Lapsen kasvu ja kehitys	13
2.6.1	Lapsen psyykinen kehitys	13
2.6.2	Lapsen sosioemotionaalinen kehitys	15
2.6.3	Lapsen kognitiivinen kehitys	15
2.6.4	Lapsen motorinen kehitys	16
3	AIEMMAT TUTKIMUKSET	17
4	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TARKOITUS	20
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
5.1	Kvalitatiivinen tutkimus	21
5.2	Aineiston hankinta	22
5.3	Aineiston analyysi	22
6	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	23
7	TULOKSET	25
7.1	Sisaruseriäisten toiminta	25
7.2	Eri-ikäisten lasten huomioon ottaminen sisaruseriäisten arjessa	26
7.3	Sisaruseriäisten haasteet ja kehittämiskohdat	31
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	33
9	POHDINTA	35
	LÄHTEET	38

1 JOHDANTO

Sisarusr yhmät ovat yleistyneet päiväkotimaailmassa 2000-luvun alusta lähtien. Se tarkoittaa sitä, että kaikkia lapsiryhmiä ei jaeta enää iän mukaan 1–3-vuotiaiden ja 3–5-vuotiaiden ryhmiin, vaan samassa ryhmässä voi olla lapsia aina noin 1-vuotiaista 5–6-vuotiaisiin asti. Tämä tarkoittaa tarkkaa toiminnan suunnittelua ja arjen järjestämistä, jotta kaikki lapset tulevat huomioiduksi sisarusr yhmän arjessa tasavertaisesti, eivätkä minkään ikäiset jää vaille tarvitsemaansa apua, huomiota ja ikätasolleen sopivaa toimintaa.

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin, miten sisarusr yhmän arki toimii, jotta kaikenikäiset lapset saavat tarvitsemansa huomion arjessa ja pääsevät toteuttamaan ikätasolleen sopivaa ohjattua toimintaa. Tutkimuksessa kerättiin positiiviseksi ja toimiviksi koettuja esimerkkejä siitä, miten arki sisarusr yhmässä rakennetaan ja miten toimintaa toteutetaan haastattelemalla sisarusr yhmien varhaiskasvattajia. Lisäksi työssä selvitettiin sitä, mitkä asiat sisarusr yhmän arjessa koetaan hankaliksi ja missä olisi vielä kehitettävää. Tutkimuksessa etsittiin vastausta seuraavaan tutkimusongelmaan: ”Milla isia toimintamalleja sisarusr yhmissä käytetään, jotta eri-ikäiset lapset tulevat tasavertaisesti huomioiduiksi arjen toiminnoissa?” Tutkimusongelmaa pyrittiin selvittämään seuraavan kolmen tutkimuskysymyksen avulla: ”Miten sisarusr yhmien toimintaa toteutetaan?” ”Miten eri-ikäiset lapset huomioidaan tasavertaisesti arjessa?” ”Miten sisarusr yhmien toimintaa voisi kehittää?”

Opinnäytetyön tavoitteena on antaa kasvattajille vinkkejä, miten sisarusr yhmän toimintaa voidaan toteuttaa ja millaisia arjen ratkaisuja sisarusr yhmässä voidaan käyttää sekä samalla mahdollisesti antaa vinkkejä myös siihen, miten päiväkotiryhmien toimintaa ylipäänsä voidaan toteuttaa. Tavoitteena on lisäksi herättää keskustelua kasvattajien kesken aiheesta, eli siitä, miten eri-ikäiset huomioidaan päiväkotimaailmassa.

Tämä tutkimus on laadullinen tutkimus. Yhteistyötahoina toimivat kahden päijäthämäläisten päiväkodin sisarusr yhmien työntekijät, joita haastateltiin tutkimusta varten. Haastattelut on toteutettu teemahaastatteluinä ryhmähaastattelujen muodossa. Haastattelujen kysymysrunko on opinnäytetyöraportin liitteenä (liite 1) tämän opinnäytetyön lopussa. Tutkimuksen idea syntyi työskennellessäni jonkun aikaa sisarusr yhmässä, jossa päiväkodin uutuudesta johtuen arjen toimivia käytänteitä ei ollut vielä ehtinyt muodostua.

Teoriataustana opinnäytetyössä on käytetty paljon uutta, vuoden 2016 varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Lisäksi teoriataustana on käytetty varhaiskasvatustakia sekä kirjallisuutta ja muita lähteitä liittyen sisarussuhteisiin, päiväkodin toimintaan ja pedagogiikkaan sekä lapsen kehityspsykologiaan. Opinnäytetyössä avataan myös pienryhmätoiminnan ja omahoitajuuden käsitteitä.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat: Esitellään käsitteet, jotka ovat olennaisia opinnäytetyön kannalta ja liittyvät sisarusryhmän toimintaan ja eri-ikäisten lasten tukemiseen sisarusryhmässä. Ensiksi esitellään lyhyesti sisarussuhteiden piirteitä, minkä jälkeen kuvaillaan suomalaista varhaiskasvatusta, päiväkotimaailmaa ja päiväkotien toimintaa ja pedagogiikkaa mukaan lukien pienryhmätoiminta ja omahoitajuus. Sen jälkeen määritellään sisarusryhmän käsite ja kerrotaan sisarusryhmän periaatteista ja toiminnan lähtökohdista. Lopuksi perehdytään myös hieman lapsen kehityksen eri osa-alueisiin ja vaiheisiin.

2.1 Sisarussuhteet

Opinnäytetyö käsittelee sisarusryhmiä, joihin kytkeytyy osaltaan käsite sisarus ja sisarussuhteet. Tässä alaluvussa selvitetään sisarussuhteen merkitystä ja vaikutusta ihmiseen, sisarussuhteen muuttumista iän myötä, suhteeseen vaikuttavia asioita sekä sitä, miten vanhemmat vaikuttavat sisarusten keskinäiseen suhteeseen.

Sisarussuhde on elämämme pisin suhde toiseen ihmiseen. Usein sisarukset kulkevat mukana syntymästä vanhuuteen, ehkä jopa kuolemaan saakka. Sisarukset osaltaan muovaavat meistä sen, mitä olemme, koska he ovat niitä ensimmäisiä henkilöitä, joilta imemme vaikutteita ja samalla henkilöitä, joilta imemme vaikutteita koko elämämme ajan. Kodin kuvalehden numerossa 24/2014 kiteytetään hyvin sisarussuhteen vaikutusta ihmiseen: "Sisaruus vaikuttaa itsetuntoon, minäkuvaan, tunne-elämään ja tapaan kohdata maailma. Olemme itsenämme syntyneitä, vanhempimme kasvattamia ja sisarustemme muovaamia." (Ahvenniemi 2014.)

Ihmiset ympärillämme vaihtuvat, katoavat ja unohtuvat. Sisarussuhde on kuitenkin melkein aina se, joka säilyy. Se on kokonaisuudessaan pidempi, kuin suhde omaan aikuisiän kumppaniin tai suhde omiin vanhempiin. Sisaruksilla on lapsuudessa aina joku, jonka kanssa leikkiä. Heillä on myös aina joku, jonka kanssa tapella ja joku, jonka kanssa sopia riidat. Sisarussuhteessa on samanaikaisesti iso määrä rakkautta, mutta myös iso määrä vihaa sekä muita toisilleen vastakkaisia tunteita. Sisarussuhteen konfliktien ansiosta ihminen oppii sietämään mielipahaa, puolustamaan itseään sekä antamaan tarvittaessa takaisin. Näiden ansiosta ihmiselle syntyy myös käsitys oikeudenmukaisuudesta. Sisarusten kateus ja kilpailu on siis usein myönteistä ja rakentavaa ja kuuluu asiaan. (Schönbeck 2008, 176–180.)

2.1.1 Varhaislapsuudesta aikuisuuteen

Kun perheeseen syntyy pikkusisar, on se iso muutos isommalle lapselle, joka on siihen asti tottunut olemaan ainoa lapsi ja saamaan vanhempien jatkamattoman huomion, varsinkin jos vanhempi lapsi on itsekkin vielä alle 5-vuotias. Usein vanhempi sisarus kokee pienemmän kilpailijana. Äidin ja esikoisen yhteinen aika vähenee, esikoiselle annetaan vähemmän apua, opastusta ja läheisyyttä ja usein aloitteet lapsen ja äidin yhdessäoloon tulee

tässä tilanteessa useammin esikoiselta kuin äidiltä, joten lapsi siis kokee tulevansa torjutuksi useammin. Vaikka kaikki tämä on normaalia, ei lapsi sitä tiedä ja kokee usein muutoksen johtuvan siitä, että hän on uutta pikkusisarusta, eli kilpailijaa huonompi. On siis tärkeää, että myös isompi sisarus saa paljon hyväksymisen ja turvallisuuden kokemuksia, koska ne kehittävät tämän itsetuntoa myönteiseen suuntaan. 5-vuotiaana ja siitä eteenpäin lapsi on jo alkanut kasvaa itsenäiseksi ja tietoisuus sylin tarjoamasta turvasta on jo lapsen alitajunnassa, joten pikkusisarusta ei enää välttämättä koeta kilpailijana ja hänet voi olla helpompi hyväksyä. Suurella ikäerolla syntyneet lapset eivät kuitenkaan välttämättä leiki niin paljon yhdessä eri ikävaiheidensa vuoksi ja suhde sisarukseen voi siksi jäädä etäisemmäksi. (Kaulio & Svennevig 2006, 11–13.)

Varhaislapsuudessa sisarukset viettävät eniten aikaa toistensa kanssa (Parker & Stimpson 2004, 13). Sisarusten ikäero vaikuttaa sisarussuhteeseen ja vaikutteiden ottamiseen varsinkin lapsena. 2–4 vuoden ikäerolla syntyneet lapset saavat eniten irti sisaruudesta pienen ikäeron vuoksi, koska heidän elämänvaiheensa ovat lähellä toisiaan ja he esimerkiksi leikkivät enemmän yhdessä kuin suuremman ikäeron omaavat sisarukset. Pienellä ikäerolla syntyneistä sisaruksista nuorempi seuraa vanhemman leikkejä ja kiinnittää paljon huomiota vanhempaan sisarukseensa ja vanhempi sisarus taas neuvoo ja opettaa, mutta saattaa myös johdatella ja manipuloida nuorempaa. Myös luonne ratkaisee. Jotkin sisarukset eivät vaan sovi yhteen esimerkiksi temperamenttinsa vuoksi ja suhde on sen vuoksi etäinen, tai päinvastoin sisarusten luonteet voivat kohdata todella hyvin, jolloin he ovat lähes erottamattomat. Jos sisaruksilla on lapsena etäiset välit erilaisten luonteidensa takia, on heillä todennäköisesti etäiset välit vielä 4-5 vuodenkin kuluttua. Jos taas lapsena sisarukset viihtyvät hyvin toistensa kanssa, on ennustettavissa, että he ovat läheisiä vielä kahdeksankin vuoden kuluttua. (Rannikko 2008, 35–38.)

Sisarussuhteen myöhempään laatuun vaikuttavat monet seikat, kuten asuinpaikka, puoliso, sosioekonomiset erot ja perheen odotukset. Olipa sisarussuhde lapsena minkälainen vaan, voi se aikuisuuteen tullessa muuttua etäisemmäksi tai läheisemmäksi. Rannikko (2008) kertoo tutkimuksesta (Ross & Milgram, 1998), jossa todettiin, että sisarusten välit ovat lämpimimmillään lapsena sekä vanhalla iällä. Varhaisaikuisena ja keski-iällä huomio keskittyy työhön ja omiin lapsiin, jolloin sisarussuhteet jäävät kaukaisemmiksi. Nuorena ihminen myös luo omaa identiteettiään ja opettelee elämää kodin ulkopuolella, jolloin sisarussuhde voi jäädä vähemmälle huomiolle. Kuitenkin aikuisena sisarusten tilanne on erilainen lapsuuteen verrattuna, koska he ovat enemmän tasaveroisia kognitiiviselta ja sosiaaliselta kehitykseltään ja iän vaikutus ei ole niin hallitseva. On siis paljon heistä itsestään kiinni, millaisen suhteen sisarukset aikuisena rakentavat. (Rannikko 2008, 38–40.) Kaulio ja Svennevig (2006, 14–15) toteavat, että sisaruksiin aletaan pitää yhteyttä enemmän taas siinä vaiheessa, kun elämän ruuhkavuodet ovat ohi. Kun omat lapset alkavat olla aikuisia ja itsenäisiä on sisaruksilla taas enemmän aikaa olla tekemisissä keskenään.

2.1.2 Vanhempien vaikutus sisarussuhteiden rakentumiseen

Vanhempien käyttäytymisellä ja toimimisella on suuri merkitys sille, millaiseksi sisarussuhteet rakentuvat. Vanhempien tulisi ohjata sisaruskia leikimään keskenään ja pitämään hauskaa, opettaa vuorottelutaitoja ja yhteistyötä, rohkaista huolenpitoon ja empatiaan, kannustaa hyvään käytökseen antamalla lapsille kiitosta sekä vakiinnuttaa myönteistä käytöstä perheessä. (Parker & Stimpson 2004, 55–56.) Sisarussuhteen laatuun voi vaikuttaa myös vanhempien eriarvoinen kohtelua sisaruskia kohtaan. Mikäli sisarusista yhtä tai useampaa suositaan, aiheuttaa se sisarusten välille kilpailua ja sitä kautta ristiriitoja. (Ruuska 1998, 26.)

Vanhempien sijoitus oman lapsuudenperheen sisarusparveen voi vaikuttaa heidän omiin lapsiinsa eli on väliä, onko isä tai äiti oman sisaruskatransa ensimmäinen, toinen, kolmas jne. lapsi. Jos vanhemmat/vanhempi ovat esikoisia, voi heidän suhtautumisensa omiin lapsiin olla tiukkaa ja vaativaa, etenkin omaan esikoiseensa. Toisaalta he voivat kohdella kuopustaan tai keskimmäisiä lapsiaan ”vauvoina” ja hieman saamattomina isompanakin, koska ovat ehkä tottuneet kohtelevaan pikkusisaruksiaankin niin. Jos taas vanhemmat ovat omassa lapsuudessaan syntyneet pikkusisaruksen rooliin, ovat he herkempiä ohittamaan velvollisuuksia ja olemaan joustavampia vanhemmuudessaan. He eivät painosta ja kontrolloi lapsiaan niin paljon ja antavat lasten usein itse valita oman tiensä kulkea. Vanhemmat siis kohtelevat usein lapsiaan juurikin niin, miten heitä on omassa lapsuudessaan kohdeltu. Ihanneratkaisu olisi, että vanhemmat olisivat omassa sisarusparveensa esimerkiksi esikoinen ja kuopus, jolloin kummankinlainen vanhemmuus tulisi perheessä esille. (Schönbeck 2008, 163–166.)

2.2 Suomalainen varhaiskasvatus ja päivähoito

Tässä luvussa perehdytään suomalaiseen varhaiskasvatukseen. Ensimmäiseksi esitellään varhaiskasvatuksen käsite ja kerrotaan, missä Suomessa varhaiskasvatusta voi saada ja, ketkä sitä voivat saada. Tekstissä avataan myös hieman suomalaista varhaiskasvatustilannetta ja mainitaan olennaisimpia lakipykäläitä, jotka liittyvät päiväkotien toimintaan Suomessa. Lisäksi esitellään valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, joka antaa raamit Suomessa toteutettavalle varhaiskasvatukselle.

Varhaiskasvatuksella tässä yhteydessä voidaan ymmärtää kahta asiaa: lapsen vanhempien antamaa hoivaa ja kasvatusta sekä ammattikasvattajien toteuttamaa kasvatusta ja opetusta. Varhaiskasvatukseen sisältyy siis kodin ja päivähoidon välinen yhteistyö, jossa tärkeässä roolissa on vuorovaikutus. Varhaiskasvatuksen yleisimpinä pidettyjä ulottuvuuksia ovat hoito, kasvatusta ja opetus, joita päivähoidossa tulisi toteuttaa kokonaisuutena. (Mahkonen 2015, 15–18.) Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on Suomessa tietyn edellytyksin oikeus saada varhaiskasvatusta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö n.d.b.)

Varhaiskasvatusta voi Suomessa saada kodin ulkopuolella kunnallisina palveluina joko päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai ryhmäperhepäivähoi-
dossa kokopäiväisesti tai osa-aikaisesti ja yksityisellä puolella, seurakun-
nassa tai järjestössä (Sosiaali- ja terveysministeriö n.d.). Lisäksi lapsella on
velvollisuus osallistua maksuttomaan esiopetukseen oppivelvollisuutta
edeltävänä vuonna. Kunnilla on velvollisuus järjestää esiopetusta päivähoi-
topaikassa tai koulussa. Esiopetus edistää monipuolisesti lasten oppimista
ja kehitystä sekä luo hyvän perustan lapsen koulun aloittamiselle. (Opetus-
ja kulttuuriministeriö n.d.a.)

Suomessa on voimassa Varhaiskasvatuslaki, joka tuli voimaan 1.8.2015.
Uusi laki korvasi 1973 voimaan tulleen päivähoitolain, vaikkakin uudessa
laissa on paljon pykälää vanhasta päivähoitolaista. Varhaiskasvatuslaissa
määritellään mm. varhaiskasvatuksen yleiset säännökset, kuten varhaiskas-
vatuksen tavoitteet ja kunnan velvollisuudet, hallinto, kuten opetus- ja kult-
tuuriministeriölle kuuluvat tehtävät, yksityinen päivähoito sekä erinäisiä
säännöksiä, kuten täydennyskoulutuksen järjestäminen kasvatushenkilö-
kunnalle. (Mahkonen 2015, 19–21.)

Suomessa asetus lastenpäivähoidosta edellyttää, että päiväkodissa tulee olla
vähintään yksi ammatillisen kelpoisuuden suorittanut henkilö 7 tai 8 yli 3-
vuotiasta lasta kohden ja 4 ammatillisen kelpoisuuden suorittanutta henki-
löä alle 3-vuotiasta lasta kohden (Asetus lasten päivähoidosta § 6). Varhais-
kasvatuslaki säättää, että päiväkodin lapsiryhmässä saa olla enintään kolmea
kasvattajaa vastaava määrä lapsia, eli yli 3-vuotiaiden ryhmässä saa olla
enimmillään 21 tai 24 lasta ja alle 3-vuotiaiden ryhmässä enimmillään 12
lasta (Varhaiskasvatuslaki § 5 a).

Varhaiskasvatuslaissa tuli voimaan muutos 1.8.2016 lähtien, jonka mukaan
kunnilla on oikeus rajoittaa perheiden subjektiivista päivähoito-oikeutta. Se
tarkoittaa sitä, että jos vähintään toinen lapsen vanhemmista on kotona esi-
merkiksi vanhempainvapaalla hoitamassa pienempää sisarusta, eli ei käy
töissä tai opiskele päätoimisesti, on lapsella oikeus saada varhaiskasvatusta
20 tuntia viikossa. Kuitenkin, jos lapsen kehityksen tai perheen olosuhteiden
kannalta on tarpeen, on lapsella oikeus kokoaikaiseen varhaiskasvatuk-
seen. (Nieminen 2015.) Päiväkodin hoitohenkilökunnan ja osapäiväisten
lasten suhdeluku määräytyy niin, että päiväkodissa on oltava 1 ammatillisen
kelpoisuuden suorittanut henkilö 13 osapäivähoidossa olevaa kolmea vuotta
täyttäneitä kohden (Asetus lasten päivähoidosta § 6).

Tätä teoriaosuutta kirjoittaessani Suomessa oli vielä olemassa vuonna 2005
ilmestynyt Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -niminen asiakirja.
Tämä kyseinen asiakirja toimii varhaiskasvatuksen sisältöä ja pedagogiikka-
ohjaavina suosituksina. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita uudis-
tetaan kuitenkin parhaillaan ja uudet varhaiskasvatussuunnitelman perus-
teet tullaan antamaan kunnille normeina vuoden 2017 alussa. (Terveystieteiden
laitos 2015.) Varhaiskasvatuksen tavoitteista säädetään laissa
ja nämä tavoitteet ohjaavat myös uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa. Nämä
tavoitteet ovat:

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksenmukaista kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsoimuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä; (Opetushallitus 2016; Varhaiskasvatustilaki 2015/580 § 2a.)

2.3 Päiväkodin pedagogiikkaa

Tässä aluvuossa käsitellään päiväkodin toimintaa ja pedagogisia prosesseja. Aluksi kuvaillaan päiväkodin toimintaa ja arkea, kuten päivähoidon tehtävää, päiväkotien tilaratkaisuja ja perustoimintoja sekä sitä, miten pedagogiikka näkyy päiväkodissa. Sen jälkeen käsitellään ryhmän muodostumista ja siihen vaikuttavia tekijöitä päiväkodissa kasvattajan näkökulmasta sekä sitä, miten kasvattaja voi edesauttaa ryhmähengen muodostumista päivähoidossa. Lopuksi esitellään pienryhmätoimintaa, sitä mitä se on, sekä tuodaan esiin omahoitajan käsite.

2.3.1 Toimintaa, arkea ja pedagogiikkaa päiväkodissa

Leikki, erilaiset työt aikuisen rinnalla, oppiminen ja perustoiminnot sekä erilaiset kohokohdat, kuten retket ja juhlat, muodostavat päiväkodin toiminnan keskeisen osan. Erilaisissa toimintakonteksteissa syntyy erilaista vuorovaikutusta lasten ja aikuisten välille. Tärkeää on tasapaino sen välillä, mitä aikuiset tekevät ja mitä lapset itse tekevät. (Helenius 2008, 67.)

Päivähoidossa varhaiskasvatuksen tehtävän on turvata lapsen hoito sinä aikana, kun vanhemmat ovat töissä tai muusta syystä eivät voi juuri sillä hetkellä hoitaa omaa lastaan. Hoito lapsen kannalta liittyy kasvun, oppimisen ja kehityksen tarpeisiin. Käsite hoito sisältää yleisesti ymmärrettynä lapsen fyysisestä hyvinvoinnista huolehtimisen, lapsen itsenäiseksi, omatoimiseksi ja vastuuntuntoiseksi ohjaamisen. Hyvän perushoidon perustana on päivärytmi, jota ohjaa lapsen ravinnon tarve, riittävä lepo ja valveilolaika. Samanlaisena toistuva päivärytmi tuo lapsen elämään turvallisuutta, selkeyttä

ja säännönmukaisuutta. Lasten ikä, kehitystaso ja yksilölliset tarpeet vaikuttavat siihen, millaiseksi päivärytmi rakentuu. (Niikko 2008, 69–70.)

Päiväkotien tilasuunnittelussa pyritään ottamaan huomioon perushoidon kannalta tarkoituksenmukaiset ratkaisut. Niihin kuuluu yleisimmin tilava eteinen lasten tasolla olevine vaatteiden säilytystiloinen sekä riittävän väljät wc- ja peseytymistilat. Tilajärjestelyissä ja kalusteissa huomio on kiinnitetty lasten itsenäiseen selviytymiseen ja kasvattajien toimintatapoihin. Sujuvuutta ja tarkoituksenmukaisuutta kasvatus- ja opetustoimintaan sekä perushoitotilanteisiin pyritään saamaan pedagogisilla menetelmillä, kuten ulosmenon rytmittämällä, kasvattajien oman toiminnan suunnittelulla sekä siirtymätilanteiden organisoinnilla. Kasvattajan on hyödynnettävä erilaisten hoitotilanteiden kasvatukselliset ja opetukselliset mahdollisuudet ja huolehdittava lasten yksilöllisistä perustarpeista. (Niikko 2008, 70–71.)

Päiväkodissa päivittäisiä perustoimintoja ovat esimerkiksi pukeminen, riisuminen, peseytyminen, wc-toiminnot, ruokailu, lepo sekä ulkoilu ja liikunta. Miten pienempi lapsi on, sitä enemmän aikaa menee päivittäisiin perustoimintoihin. Päivittäisille toiminnoille on tärkeä varata aikaa, jotta ne voidaan suorittaa kiirehtimättä. Toiminnoissa on hyvä puhella lapsen kanssa, vastata tämän kysymyksiin, kertoa mitä tehdään ja vaikka laulaa ja runoilla samalla, jotta tilanne sujuisi rauhallisesti. Samalla lapsen kieli kehittyy. Päivähoidossa pyritään siihen, että lapsen kasvaessa hän oppisi tekemään näitä arkitoimintoja itsenäisesti. Kun lapsi oppii ja osaa toimia itsenäisesti, hänen itsetuntonsa vahvistuu ja osaaminen tuottaa hänelle iloa. Kasvattajan tulee nähdä nämä arkiset tilanteet oppimistilanteina ja olla esimerkkinä lapselle. (Tiusanen 2008, 79–80.)

Päiväkodissa on usein melko samalla kaavalla kulkeva päiväjärjestys. Säännöllinen päivärytmi takaa lapsille riittävän määrän unta ja valveiltoaikaa ja määrittää hoitovaiheiden järjestyksen ja keston. Samanlaisena toistuva päiväjärjestys auttaa lasta hahmottamaan päivän kulkua ja lapsi oppii ennakkoimaan sitä positiivisesti. Sen avulla lapselle on esimerkiksi helppo selittää, milloin äiti tai isä tulee hakemaan lapsen päivähoidosta. (Tiusanen 2008, 81–82.)

Lapsille pyritään päivähoitossa opettamaan tiettyjä terveellisiä tapoja ja käyttäytymistottumuksia, jotka kuuluvat jokaisen ihmisen arkeen ja elämään. Lapsille opetetaan kehonhoitoa, esimerkiksi sitä, että pestään kädet aina tietyissä tilanteissa ja yskiessä suojataan nenä ja suu. Lapsille myös opetetaan pesutilojen siistiksi jättämistä niiden käytön jälkeen. Lisäksi ruokailutilanteissa lapsille neuvotaan ja opetetaan esimerkiksi siististi syömistä, puhumista vain suun ollessa tyhjänä, lattialle pudonneen ruuan viemistä jätteastiaan, ruokarauhan ylläpitämistä ja muita hyviin ruokailutapoihin kuuluvia asioita. Vanhemmille lapsille opetetaan lisäksi mm. pöydän kattamista ja oman paikan siistimistä aterian jälkeen. Lapsille neuvotaan muutenkin siisteyttä, sitä, että omat leikit ja jäljet siivotaan, luontoa ei roskata ja leikkivälinettä käsitellään huolellisesti. (Tiusanen 2008, 93–96.)

Ihanteellisessa kasvattajayhteisössä arjen pedagogiikkaa rakennetaan pitkäjänteisesti ja sitoutuneesti yhdessä määriteltyjen arvojen ja päämäärien mukaisesti. Päivähoidon työyhteisön toimintaa selkiyttää ja edesauttaa se, että pedagogiikka on konkreettisesti määritelty ja työntekijät ymmärtävät, millaisia tekoja heiltä odotetaan, jotta yhteinen linja toteutuu. Pedagogiikka näkyy päivittäisen toiminnan järjestelyssä ja organisoinnissa. Toiminnassa olisi hyvä tehdä selkeitä valintoja ja rajoituksia. Toimintaa päivähoidossa voidaan painottaa esimerkiksi pienryhmätoimintaa, pitkäkestoisen leikin mahdollistamista ja dokumentointia aktiivisesti käyttämällä. Henkilökunnan on sitouduttava sellaisen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen, joka tukee valittua pedagogiikkaa. Heidän on ymmärrettävä, miten oppimisympäristö ja toiminnan järjestäminen vaikuttavat lasten ja ryhmän toimintaan. (Mikkola & Nivalainen 2011, 25.)

2.3.2 Ryhmän muodostuminen päiväkodissa

Tärkeää lapsiryhmän ohjaamisessa on, että aikuisen ja lapsen välille muodostuu hyvä suhde. Mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä syvempää paneutumista lapseen tutustumiseen opettajalta vaaditaan. Onnistuneen kasvatuustyön perusedellytyksiä on lapsen pitkäjänteinen havainnointi, jolle päiväkodin arjessa on järjestettävä mahdollisimman paljon aikaa. (Helenius 2008, 53.)

Päiväkodissa yhtenä näkökulmana on tarkastella lapsia osana ryhmää. Ryhmän toimintaan vaikuttaa sen koko sekä ohjaajien koulutus ja koulutuksen taso. Myös lasten ja aikuisten persoonalliset katsomukset ja kokemukset, tiedot ja taidot sekä henkilöiden väliset suhteet vaikuttavat ryhmään. Toimivassa ryhmässä lasten persoonallisuus pääsee oikeuksiinsa ja voi kehittyä sekä ilmetä suotuisasti. (Helenius 2008, 57–58.)

Ryhmässä lapset ovat osana ryhmää, suhteessa kaikkiin toisiin, niin lapsiin kuin aikuisiin. Lapsen asema kiteytyy tietynlaiseksi ja pian muut alkavat ennakoita lapsen toimintaa. Aikuinen ennakoi ryhmän muodostusta ja toimintatavoillaan ohjailee prosessia. Tärkeää on havainnoida oman toimintansa vaikutuksia. Ohjaaja myötävaikuttaa ryhmämuodostukseen esimerkiksi säätelemällä ajankäyttöä. Kun lapsilla on päivärytmissä tarpeeksi vapaan leikin aikaa, voivat he luoda itse ystävyysuhteitaan. Ryhmässä lapsen on vertaisryhmän jäsenenä opeteltava vastavuoroisuuden ja molemminpuolisuuden kunnioituksen säännöt. Ryhmämuodostuksen tilanne säätelee sitä, mitä lasten kanssa voi tehdä ja mitä toimintoja on syytä painottaa. Hyvin toimivan ryhmän tavoitteet voi asettaa korkeammalle. Aikuinen vaikuttaa pedagogisen prosessin tekijöiden kautta ryhmämuodostuksen etenemiseen. Suurimmat vaikutukset ryhmämuodostukseen ovat päiväjärjestys, toiminnan muotojen painotus ja sisältövalinnat sekä se, miten kasvattaja asiansa ilmaisee. Nämä kaikki muodostavat ryhmän toimintakulttuurin ja kasvatusvuorovaikutuksen tyylin ja sävyn. (Helenius 2008, 59–60, 63–64.)

2.3.3 Pienryhmätoiminta päivähoidossa

Pienryhmätoimintaa on Suomessa alettu toteuttaa pääsääntöisesti 2000-luvulla. Sitä toteutetaan etenkin isompien, yli 3-vuotiaiden lasten ryhmissä. Ajatuksena on, että toimintaa toteutetaan niin, että lapset, joita yhtä aikuista kohden voi olla korkeintaan 8, on jaettu kolmeen pienempään ryhmään, kukin ryhmä yhdelle aikuiselle. Näissä ryhmissä aikuisen johdolla toteutetaan ohjattua toimintaa, kuten esimerkiksi musiikkihetkiä, kädentaitoja tai liikuntaa. Pienryhmätyöskentely on tullut päiväkotien käytäntöön, kun päiväkotien rakenne on muuttunut ja aikuisten ja lasten suhdeluku on kasvanut. Pienryhmätyöskentelyn ohelle on 2010-luvulla tullut myös parityöskentely, jossa kahden ryhmän lapset yhdistetään ja jaetaan esimerkiksi kolmeen ryhmään, joissa kaikissa on kaksi aikuista. Sekä pienryhmä-, että parityöskentelyssä toimintaa voidaan toteuttaa niin, että samat aikuiset toimivat samojen lasten kanssa koko vuoden tai niin, että ryhmien kokoonpanoja sekä aikuisten, että lasten osalta vaihdellaan. (Raittila 2013, 74–78.)

Pienryhmätoiminta on päiväkotien arjessa koettu toimivaksi siksi, että toisin kuin isoissa ryhmissä, pienryhmissä lapsen on helpompi ja turvallisempi hallita toimintaansa, tulla näkyväksi yksilönä ja olla oma itsensä. Myös aikuisen kannalta pienryhmätoiminta on toimivaa, koska aikuinen voi helpommin tukea lasta ja hänen lähikehityksensä vyöhykettä, havainnoida lapsia ja suunnata heidän toimintaansa. Aikuinen saa paremmin kokemuksen lapsen kohtaamisesta ja hänellä on parempi mahdollisuus kohdata lapsia myös yksitellen. (Mikkola & Nivalainen 2011, 31–32.) Pienryhmätoiminnan hyödyksi on koettu myös päiväkodin tilojen hyödyllisempi käyttö. Suurryhmässä lapset ja aikuiset toimivat yhdessä tilassa yhtä aikaa, muiden tilojen ollessa tyhjillään, mutta pienryhmätyöskentelyssä päiväkodissa useampi tila on käytössä samanaikaisesti. Tilojen ryhmärajat ovat myös hämmästyttävät, tiloja ei ole määritelty tarkasti vain yhden tietyn ryhmän käyttöön, vaan niiden käyttäjät vaihtelevat. Pihallakin on enemmän tilaa touhuta, kun kaikki eivät ulkoile yhtä aikaa. (Raittila 2013, 80.)

Suurryhmässä aikuisen vuorovaikutus lasten kanssa on isoilta osalta sitä, että hän antaa merkkejä ja käskyjä, joilla ryhmä pysyy koossa. Aikuisella ei jää aikaa yksittäiseen lapseen, kun energia menee ison ryhmän ohjaamiseen. Lapsi tarvitsee huomiota myös suurryhmässä ja, kun aikuinen ei sitä välttämättä ehdi antaa, voi lapsi ahdistua ja kiukustua. Suurryhmä voi myös herättää lapsissa pelkoa ja suuressa ryhmässä tunteet tarttuvat helposti. Vaikka suurryhmä voikin toimia välillä myös hyvin eikä aina välttämättä ole pelkkää kaaoksen hallintaa, niin lapsilähtöinen se ei aina ole. Isossa ryhmässä ohjat ovat aikuisella ja aikuinen säätelee ja kannattelee ryhmää ja sen toimintaa kokonaisvaltaisesti. Ei ole kuitenkaan järkevää tehdä vastakkainasettelua pienryhmätoiminnan ja suurryhmän välille. Molemmat voivat toimia hyvin ja molempia tarvitaan. Lapsen on opittava toimimaan myös isoissa ryhmässä esimerkiksi tulevaisuuden koulutaivalta ajatellen. (Mikkola & Nivalainen 2011, 32–33.)

Pienryhmätoiminnassa on omat puolensa, jotka vaativat tarkkaa suunnittelua ja siihen käytettävää aikaa. Yksi esimerkki on vanhempien kohtaaminen. Pienryhmätoiminnassa kasvatushenkilöstön työajat painottuvat aa-

muun, jolloin pienryhmätoimintaa useimmiten toteutetaan, joten lasten vanhempia ei välttämättä ehditä kohdata iltapäivällä. Lisäksi pienryhmätoimintaa toteutetaan loppujenlopuksi todella pieni osa päivästä, yleensä aamupäivällä noin 45 minuuttia, jolloin muu aika saatetaan toimia isossa ryhmässä, jossa useampi pienryhmä on yhdistetty. Tällaiset yhdistetyt ryhmät saattavat olla parhaimmillaan 32–50 lapsen ryhmiä. Näissä ryhmissä aikuiset eivät välttämättä tunne kaikkia, muista ryhmistä tulevia lapsia kunnolla ja lasten yksilöllinen kohtaaminen jää hyvin vähäiseksi. Tarkempaa suunnittelua vaaditaan myös, jotta aikataulut saadaan sopimaan tilojen käytön ja siirtymisien kesken ja, että toiminta saadaan järjestettyä myös silloin, kun yksi tai useampi henkilö kasvattajahenkilöstöstä on poissa. Poissaolotilanteissa lapsia usein sijoitetaan muihin pienryhmiin ja toimintaa mukautetaan muutenkin tilanteeseen sopivaksi. Tällöin alkuperäiset suunnitelmat eivät toteudu ja aikuinen joutuu jakamaan huomionsa yhä useamman lapsen kesken. (Raittila 2013, 80–86.)

Yhdeksi ratkaisuksi suuryhmiin, joita muodostuu pienryhmien yhdistämisessä, on tullut leikkialuepedagogiikka. Leikkialuepedagogiikassa päiväkodin tilat on jaettu erilaisiin pisteisiin, leikkitiloihin, joihin lapset jakautuvat halunsa mukaan. Leikkitiloista on kuvat, joista lapset valitsevat mieleisensä ja merkkäavat sen esimerkiksi omalla kuvallaan. Kuhunkin leikkitilaan sa mennä tietty määrä lapsia. Leikkitiloihin aikuiset ovat voineet rakentaa valmiiksi erilaisia leikkejä tai lapset saavat rakentaa niihin omat leikkinsä. Leikkialuepedagogiikassa lapset toimivat edelleen pienemmissä ryhmissä, mutta he saavat itse vaikuttaa toimintaan ja ryhmien koostumus vaihtelee. Lapset pääsevät siis leikkeihin muidenkin kuin oman ryhmän tai pienryhmän lasten kanssa. (Raittila 2013, 86–88.)

Pienryhmissä pedagoginen kokonaisvastuu on lastentarhanopettajalla, mutta kaikkien on luotettava toisiinsa ja siihen, että jokainen osaa pyörittää omaa pienryhmäänsä. Pienryhmätoiminta on suunniteltava yhdessä tiimin kesken, jotta kokonaisuus pysyy kasassa. Pienryhmätoiminnassa on hyvä hyödyntää jokaisen työntekijän omaa erityisosaamista. Näin myös tiimin jäsenet oppivat toisiltaan ja heidän osaamisensa monipuolistuu. (Mikkola & Nivalainen 2011, 36.)

2.3.4 Omahoitajuus

Pienryhmille päiväkodissa voidaan nimetä omahoitaja, joka vastaa oman pienryhmänsä lasten päivähoidon aloituksesta ja pienryhmän arjen sujumisesta. Omahoitaja voi vastata pienryhmänsä lasten hoito- ja kasvatussopimusten teosta vanhempien kanssa sekä huolehtia siitä, että lapsen päiväkotiaikaa havainnoidaan ja dokumentoidaan sovitulla tavalla, esimerkiksi kasvunkansion avulla. Omahoitajan ansiosta lapsi oppii ensin tuntemaan yhden aikuisen päivähoidossa kunnolla ja alkaa sen kautta luottaa siihen, että hänestä pidetään huolta ja välitetään. Omahoitaja auttaa lasta liittymään osaksi pienryhmää ja myöhemmin sitä kautta myös osaksi koko päiväkodin lapsiryhmää. Omahoitaja pystyy ohjaamaan pienryhmänsä oppimisprosessia ja varmistamaan, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa yksilöllisen tuen. (Mik-

kola & Nivalainen 2011, 34.) Omahoitajuudessa pyritään siihen, että omahoitaja on mahdollisimman paljon tekemisissä omahoidettavan lapsensa kanssa hoitopäivän aikana (Karikoski & Tiilikka 2011, 80).

Omahoitajuus tukee lapsen päivähoiton aloittamista. Omahoitaja tekee yhteistyötä lapsen vanhempien kanssa eli huolehtii kasvatuskumppanuuden rakentumisesta. Kun vanhemmat saavat synnytettyä luotettavan suhteen päiväkodin kasvattajaan, siirtyy tämä luottamus sitä kautta myös lapseen. Omahoitajuus tukee lapsen turvallisen kiintymyssuhteen syntymistä myös päivähoitossa, joka osaltaan tukee lapsen positiivista kehitystä. Omahoitajan kautta vanhemmilta saatu tieto lapsesta siirtyy koko tiimille ryhmässä. (Karikoski & Tiilikka 2011, 80–81.)

2.4 Sisarusryhmät päiväkodissa

Sisarusr ryhmäksi tässä opinnäytetyössä on määritelty päiväkodin lapsiryhmä, jossa on 1-5-vuotiaita lapsia, joista mahdollisesti osa on keskenään sisarusryhmiä. Usein sisarusryhmiä saatetaan kutsua päiväkodin ryhmää, joka on tarkoitettu noin 1-5-vuotiaille lapsille, mutta jossa ei välttämättä sillä hetkellä ole lainkaan sisarusryhmiä. Sisarusryhmistä on tietoa melko vähän ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakaan ei ole erikseen määritelty sisarusryhmää tai toimintatapoja sille. Tämän opinnäytetyön neljännessä luvussa esitellään aikaisempia tutkimuksia sisarusryhmistä. Tässä luvussa kerrotaan hieman yleistietoa päiväkotien sisarusryhmistä.

Tekstissä mainittiin jo aiemmin varhaiskasvatuslaissa määrätystä lasten ja aikuisten suhdeluista päiväkodissa. Sisarusryhmälle ei ole erikseen määritelty suhdelukuntia, vaan siinä pätevät samat säännökset kuin päiväkodin muissakin lapsiryhmässä. Ryhmässä saa olla enintään kolme kasvattajaa vastaava määrä lapsia ja lasten lukumäärä määräytyy ikäjakautuksen mukaan. Kuten taulukossa 1 näkyy, ryhmässä voi olla esimerkiksi 4 alle 3-vuotiasta lasta ja heitä kohden yksi aikuinen sekä 14 yli 3-vuotiasta lasta ja heitä kohden kaksi aikuista. Tällöin sisarusryhmän lapsimäärä on yhteensä 18 lasta.

Taulukko 1. Esimerkki sisarusryhmän kasvattajien ja lasten välisistä suhdeluista

Aikuiset	aikuinen	aikuinen	aikuinen
Joita kohden lapsia	lapsi (alle 3 v.)	lapsi (yli 3 v.)	lapsi (yli 3 v.)
	lapsi (alle 3v.)	lapsi (yli 3 v.)	lapsi (yli 3 v.)
	lapsi (alle 3v.)	lapsi (yli 3 v.)	lapsi (yli 3 v.)
	lapsi (alle 3v.)	lapsi (yli 3 v.)	lapsi (yli 3 v.)
		lapsi (yli 3 v.)	lapsi (yli 3 v.)
		lapsi (yli 3 v.)	lapsi (yli 3 v.)
		lapsi (yli 3 v.)	lapsi (yli 3 v.)
			Yht. 18 lasta

Esimerkkinä sisarusryhmästä tutkittiin helsinkiläisen päiväkotin Onniman varhaiskasvatussuunnitelmaa. Päiväkodissa on vain yksi ryhmä ja se

toimii sisarusryhmä-periaatteella eli ryhmässä on monen ikäisiä lapsia. Onnimannin varhaiskasvatussuunnitelmassa fyysisen oppimisympäristön kohdassa kerrotaan, että sisarusryhmässä lapsi saa kokemuksen olla sekä iso, että pieni. Eri-ikäiset lapset opettelevat eri asioita, mutta tämä ei estä lasten yhdessäoloa. Isommat lapset auttavat pienempiä ja pienemmät taas oppivat isoilta. Sisarusryhmässä myös isot saavat välillä olla pieniä ja leikkiä pienten leikkejä. Siellä ei synny paineita olla iso ja kilpailua esiintyy vähemmän, kun eri-ikäiset leikkivät yhdessä. (Päiväkoti Onnimanni n.d.)

2.5 Ikätason ja kehitysvaiheen huomioiminen sisarusryhmässä

Suomalaisissa päiväkodeissa on usein pienten ja isojen lasten ryhmät erikseen. Monesti ryhmien ikäjakauma menee niin, että pienten ryhmässä ollaan siihen asti, kun täytetään kolme, jonka jälkeen siirrytään isojen, 3-5-vuotiaiden ryhmään. Sisarusryhmässä voi olla kuitenkin kaikenikäisiä lapsia aina 0-1-vuotiaista 5-6-vuotisiin ja tämä on otettava huomioon kaikessa toiminnassa. Tässä luvussa kerrotaan siitä, mitkä asiat määrittävät sitä, että lapsi on huomioitavana yksilönä ryhmässä ja, että hänen ikä- ja kehitystasonsa on otettava huomioon kaikessa toiminnassa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sanotaan, että lapsella on oikeus tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti ja nämä seikat on otettava huomioon kaikessa toiminnassa. Tässä asiakirjassa sanotaan myös, että yksi kasvatuspäämäärä varhaiskasvatuksessa on lapsen henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, jossa keskeistä on lapsen yksilöllisyyden kunnioitus ja se, että lapsi voi toimia ja kehittyä omana ainutlaatuisena persoonallisuutenaan. (Opetushallitus 2016.) Nämä seikat ovat tärkeitä ottaa huomioon päiväkodin arjessa ryhmästä ja iästä riippumatta, mutta erityisen tärkeitä ne ovat sisarusryhmässä, jossa ikähaitari voi olla suuri. Täytyy pitää huoli, että kaikenikäiset lapset tulevat kohdatuksi omaikäisinään ja omalla lähikehityksensä vyöhykkeellään ja, että jokaisella on omalle kehitystasolleen sopivaa toimintaa tarjolla. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa yhdeksi kasvatuspäämääräksi sanotaan myös lapsen asteittaisen itsenäisyyden lisääminen (Opetushallitus 2016). Ryhmissä joissa on suuri ikäjakauma, on huolehdittava tarkasti siitä, että esimerkiksi pienemmät eivät jää jalkoihin ja saavat tarvitsemansa avun, mutta myös siitä, ettei huolenpito kohdistu ainoastaan nuorimpiin lapsiin vaan myös vanhemmat lapset saavat apua ja huomiota.

Helsinkiläisen päiväkotin Onnimannin toimintaympäristön suunnittelussa on pyritty huomioimaan lasten ikä- ja kehitystaso. Siellä on monenlaisia leikkivälineitä, kirjallisuutta ja pelejä. Oppimisympäristöä on mahdollisuus muuttaa tarpeen vaatiessa. Lisäksi ryhmää jaetaan toiminnallisesti päivittäin. (Päiväkoti Onnimanni n.d.)

2.6 Lapsen kasvu ja kehitys

Tässä luvussa kuvaillaan lapsen kasvun ja kehityksen eri vaiheita. Tekstissä keskitytään kehityksen neljään osa-alueeseen; kognitiiviseen, psyykkiseen, sosioemotionaaliseen ja motoriseen kehitykseen. Näitä osa-alueita kuvailaan kutakin yksitellen.

Ihmisen varhaisvuodet luovat pohjan koko myöhemmälle kehitykselle. Kasvattajien tulisi tuntea kehityksen yleinen kulku ja sen taitekohdat, jotta he voivat suunnitella mielekästä, lasten kehitystasolle sopivaa toimintaa lapsiryhmää varten. (Jakkula 2008, 33.)

2.6.1 Lapsen psyykinen kehitys

Lapsen psyykinen kehitys tarkoittaa elämänhallintaan, mielenterveyteen sekä psyykkiseen hyvinvointiin liittyvää kehitystä. Lapsen psyykkisen kehityksen tavoitteita ovat esimerkiksi myönteisen minäkuvan luominen, vahvan itsetunnon kehittyminen, fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden tunteen syntyminen ja hyvä motivaatio. Lisäksi psyykkiseen kehitykseen lukeutuu tunne siitä, miten selviää haasteellisista tilanteista ja tehtävistä. Psyykkiseen kehitykseen vaikuttavat positiivisesti esimerkiksi se, että lapsella on sosiaalista tukea ja häneen sitoudutaan sekä se, että lapsi kokee mielekkyyttä ja normaaliutta elämässään. (Sääkslahti 2015, 105.)

Psyykkiseen kehitykseen lukeutuu myös lapsen sosiaalinen kehitys. Jo syntymästä lähtien lapsi pyrkii pääsemään vuorovaikutukseen aikuisen kanssa ja lapsen kasvaessa hän oppii koko ajan uusia tapoja päästä vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Vauvana lapsen tapa ilmaista itseään on esimerkiksi ääntely, huitominen ja ilmaan potkiminen ja ensimmäisten viikkojen aikana lapsi saattaa myös matkia joitakin aikuisen ilmeitä. Noin 6 viikon iässä vuorovaikutus monipuolistuu entisestään, kun lapsi alkaa hymyillä ja itkeä ensimmäisiä kyneleitä. Tällöin lapsi alkaa myös hakea katsekontaktia. 2-3 kuukauden iässä lapsi alkaa jutella omalla tyyllillään jokellelleen. Aikuisen tärkeä vastata tähän jokelteluun omalla puheellaan ja hymyilemällä, jolloin lapsi oppii vuorovaikutusta. Kiinnostus muista vauvoista puhkeaa noin 3-4 kuukauden iässä ja 5 kuukauden iässä lapsi alkaa myös jokellella muille tutuille ihmisille ja leluilleen. 7-9 kuukauden vanhana lapsi alkaa ymmärtää jo joitain sanoja, käyttää mielekkäitä eleitä, kuten osoittaa esineitä ja muodostaa muistikuvia tutuista ihmisistä. Sosiaalinen kehitys edistyy siis huimaa tahtia ensimmäisen elinvuoden aikana. (MLL n.d.)

Ensimmäisen vuoden jälkeen lapsi alkaa liikkua enemmän ja opetella sääntöjä ja rajoja kokeilemalla. Lapsi matkii mielellään vanhempia ja toisia lapsia. Lapsi ei jaksakaan keskittyä leikkiin kauan yhtäjaksoisesti, mutta nauttii toisten lasten seurasta. Lapsi saattaa tutustua toisiin lapsiin tökkimällä, tönnimällä ja tunnustelemalla, vähän kuin tutustuisi esineisiin ja leluihin. Tähän ikävaiheeseen kuuluu itkeskeisyys, eikä lapsi vielä ymmärrä asioiden syy-seuraussuhteita. Monenlainen vuorovaikutus on lapselle tärkeää esimerkiksi silittely, lorut ja laulut yhdessä vanhemman kanssa tuovat yhteistä iloa. (MLL n.d.)

Kolmantena ikävuonna lapsi alkaa entistä enemmän nauttia ikätovereidensa seurasta. Lapsi voi kuitenkin ujostella ja leikit voivat johtaa monesti riitoihin, kuten puremiseen tai lelun kädestä viemiseen, koska lapsen on tässä vaiheessa hankala jakaa lelujaan. Joitakin myötätunnon merkkejäkin voi olla jo näkyvissä tässä kohtaa. Mielikuvitus lapsen leikeissä alkaa korostua ja lapsi matkii mielellään aikuisten tekemisiä roolileikeissään. Lisäksi lapsi saattaa alkaa sepittää erilaisia tarinoita ja keksiä mielikuvitusystäviä. (MLL n.d.)

Kun lapsi täyttää 3 vuotta, yhteisleikit alkavat sujua toisten lasten kanssa jo paremmin. Lapsi kaipaa usein leikkikaveria rinnalleen ja harjoittelee ahkerasti sosiaalisia taitoja muiden lasten kanssa. Hänen alkaa olla helpompi ja kaa lelujaan ja odottaa tarvittaessa vuoroaan. Lapsi oppii jo olemaan hetkiä ilman vanhempiaan tutussa seurassa. Silti vanhemmat ja yhteiset touhut perheen kanssa ovat edelleen erityisen tärkeitä lapselle. (MLL n.d.)

4-vuotias osoittaa myötätuntoa jo hyvin ja lohduttaa kaveria tarvittaessa. Lapsi leikkii mielellään kavereiden kanssa, vaikkakin joskus leikki voi ajautua riitaan ja sanasotaan. 4-vuotiaana lapsi kiinnostuu yksinkertaisista sääntö- ja joukkuepeleistä ja leikkii mielellään roolileikkejä, kuten prinsessaa tai merirosvoa. Lapsi alkaa myös verrata itseään muihin ja kokea huomommuuden tunnetta ollessaan jossain kaveria huonompi. Lapsi tarvitsee paljon kehua ja kannustusta. Lisäksi 4-vuotias alkaa pohtia oikean ja väärän eroja. (MLL n.d.)

5-vuotiaalle kaverit ovat erityisen tärkeitä. Mukavia ovat selkeäsääntöiset leikit ja pelit. Lapsen sosiaaliset taidot ovat kehittyneet huomattavasti, riitoja ei enää niin helposti synny ja neuvottelutaidot ovat parantuneet. Lapset ottavat vaikutteita muista ikäisistään ja ihailevat erityisesti hieman itseään vanhempia lapsia. Lapsi pohtii edelleen oikean ja väärän eroja ja ymmärtää jo hyvin sen, jos hänen kannalta ei tehdä jotain oikeudenmukaisesti. (MLL n.d.)

Lapsen psyykkisen kehityksen kannalta on tärkeää, että lapsi saa ympäristöltään palautetta, jonka pohjalle voi rakentaa itselleen myönteistä minäkuva. Minäkuva muodostuu jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa ja ympäristöstä saatu palaute vaikuttaa paljon siihen, millaisena lapsi itsensä näkee. On muistettava, että lapsi on todella herkkä sille, minkälaista palautetta saa itseään koskien. Tärkeää on, että lapsi saa sopivasti kannustusta, ja ihailua oivalluksista, oppimiskokemuksista ja edistysaskelista. Kun lapsen itsetunto vahvistuu, auttaa se voittamaan epäonnistumiset ja mielihahan kokemukset. Lapsen osallisuus ja toimijuus on tärkeää, lapsen täytyy välillä saada kantaa vastuuta, tehdä valintoja ja päättää itseään koskevista asioista. Kaikki tämän lisää lapsen motivaatiota ja kohottaa mielialaa. Onnistumisen kokemuksia lapselle luodaan, kun annetaan hänelle omia edellytyksiään vastaavia tehtäviä. Näin lapsi saa tyytyväisyyden tunteen siitä, että on oppinut uutta, kehittynyt taidoissaan, saavuttanut tavoitteensa ja tehnyt parhaansa. (Sääkslahti 2015, 106–107.)

2.6.2 Lapsen sosioemotionaalinen kehitys

Sosioemotionaalinen kehitys on osittain samaa kuin psyykkinen kehitys. Siihen kuuluu esimerkiksi tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen kehitys. Sosioemotionaalinen kehitys johtaa tietoisuuteen itsestä ja toisista, vastuulliseen päätöksentekoon ja itsen ja ihmissuhteiden hallintaan. (Sääkslahti 2015, 113.)

Tunteet antavat tietoa lapsesta itsestään, varoittavat vaarasta, viestittävät turvallisuudesta ja tuovat hyvää ja pahaa mieltä. Lapsi ilmaisee tunteitaan kasvojen ilmeillä ja koko kehon asennoilla, eleillä ja liikkeillä. Lapsen tulee saada tuntea, eikä mitään tunteita saa kieltää. Näin lapsi oppii myös tunnistamaan tunteitaan ja lopulta hallitsemaan niitä. (Sääkslahti 2015, 114.)

Tunteiden ilmaisua opitaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja samalla opitaan sosiaalisen kanssakäymisen normit ja vuorovaikutuksen tavat. Sosiaalisia tunteita ovat häpeä, syyllisyys ja lojaalisuus ja lapselle kehittyvät myös ne. Me suomalaiset elämme suomalaisessa kulttuurissa ja opimme oman kulttuurimme tavat ilmaista tunteita. Tunteet ja niiden säätelyn kehitys ovat osa temperamenttia. Se missä vaiheessa lapsen tunteiden kehitys on, määrää tunteiden laadun, intensiteetin ja ajoituksen. Tunteiden säätely on olennaista lapsen sosiaalisen käyttäytymisen ohjaamisessa, kognitiivisten tehtävien suorittamisessa ja stressaavien tilanteiden käsittelyssä. Lapsen temperamentissa voi olla esimerkiksi aktiivisuutta, lähestymistä tai vetäytymistä uusissa tilanteissa, reaktioiden intensiivisyyttä tai sinnikkyyttä. Temperamentti on aina yksilöllinen ja erilainen joka lapsella. Joillakin se, että suhtautuu eri tilanteisiin voimakkaasti tunteilla, on osa temperamenttia. Hyvin ohjattuna tällaisetkin lapset oppivat hillitsemään suhtautumistaan eri tilanteisiin. (Sääkslahti 2015, 114–117.)

2.6.3 Lapsen kognitiivinen kehitys

Kognitiiviseen kehitykseen lukeutuu esimerkiksi havaitseminen, muistaminen ja kielen oppiminen. Kognitiivinen kehitys rakentuu lapsen uteliaisuuden, kokeilevan ja tutkivan leikin ja toiminnan sekä ongelmanratkaisutilanteiden ja -tehtävien myötä. Ympäristöllä on suuri merkitys lapsen kognitiiviseen kehitykseen. Kannustavat aikuiset, kokeilemisen ja tutkimisen sallivat ilmapiiri ja sosiaalisesti hyväksyvä ja innostava henki vaikuttavat siihen, miten lapsen kognitiiviset taidot kehittyvät. (Sääkslahti 2015, 91–92.)

Havaitseminen on yksi kognitiivisen kehityksen osa-alueista. Se on yhteydessä lapsen aistitoimintoihin ja siihen, kuinka lapsi käsittelee ja hyödyntää saatavilla olevaa tietoa eri aistien kautta. Merkityksellistä on, kuinka hyvin lapsi pystyy yhdistämään eri aistien kautta tulevan aistitiedon, koska sen kautta lapselle kehittyy eri valmiuksia. Aistimusten havaitsemiseen vaikuttavat lapsen toimintakyky ja vireystila. Väsynyt lapsi ei jaksa keskittyä mihinkään. Lapsen tarkkaavaisuus vaihtelee vireystilan mukaan ja sen mukaan, mistä lapsi on kiinnostunut. Havaintotoimintojen kehitystä tukee se, että niiden kehitystä tuetaan niiden yhdistymisen mukaisessa järjestyksessä. Lapsi tarvitsee aistikokemuksia, joissa pääsee harjoittelemaan aistien tuo-

mien tietojen yhdistämistä. Kun lapsi on oppinut jäsentämään ja yhdistämään aistien tuomaa tietoa, hän on keskittymiskykyinen, luottaa itseensä, pystyy hillitsemään itseään, saavuttaa koulukypsyyden, pystyy abstraktiin päättelyyn ja ajatteluun, kehon ja aivojen puoliskot alkavat erikoistua ja hän pystyy organisoimaan käytöstään. Eri aistitoiminnot kehittyvät lapsilla hyvin eri tahtiin. (Sääkslahti 2015, 93–96.)

Toinen kognitiivisen kehityksen osa-alue on muisti. Muisti on kyky tallentaa ja palauttaa mieleen aikaisempia kokemuksia. Lapselle jää paremmat muistijäljet asioista, mitä useamman aistikanavan aistimuksia hän on saanut käyttää tutustessaan ja opetellessaan uutta asiaa. Lapsi ei pysty muistamaan montaa asiaa kerrallaan, siksi ohjeet täytyy ilmaista lapselle selkeästi niin, että ne sisältävät muutaman ydinasian. Kuvat ja lorut auttavat lasta muistamaan. (Sääkslahti 2015, 97–98.)

Kolmas kognitiiviseen kehitykseen liittyvä asia on kieli. Puhuttu kieli perustuu sanoihin ja lapsi oppii sellaisia sanoja, joita käytetään usein ja jotka liittyvät lapsen elämään ja ovat sellaisessa merkityksessä kuin niitä on käytetty hänelle puhuttaessa. Yhdeksän kuukautinen vauva ymmärtää jo joitakin sanoja, yksivuotias tunnistaa useita sanoja, puolivuotias ymmärtää noin 200 sanaa ja kaksivuotias tuottaa itse noin 200 sanaa ja kahden sanan lauseita. Tästä eteenpäin kielenkehitys on nopeaa, 3-5-vuotiaat oppivat noin 10 uutta sanaa päivässä. Lapsen kielen kehitystä tuetaan nimeämällä esineitä ja asioita ja sitä edesauttaa liikkuminen samaan aikaan. Näin sanan merkitys ja sisältö konkretisoituvat kehollisina kokemuksina. Lapsi tutustuu uusiin asioihin pitkään kehollisen kokemuksen kautta. Vähitellen mukaan tulee myös älyllistä päättelyä, kuten syy-seuraussuhteiden pohtimista, vertailua ja kyseenalaistamista. (Sääkslahti 2015, 98–100.)

Lapsen oppimista voidaan tukea sillä, että opetuksen laatu ja määrä, kuten sen sisällöt, suunnitelmallisuus, johdonmukaisuus, valitut opetusmenetelmät, käytetyt opetustyylit sekä palaute ja laatu ovat hyviä ja oikeanlaisia. Lisäksi ryhmän ilmapiirillä ja turvallisuuden tunteella on suuri merkitys lapsen oppimiselle. (Sääkslahti 2015, 102.)

2.6.4 Lapsen motorinen kehitys

Motorinen kehitys on kehitysprosessi, joka johtaa aluksi lapsen tahdonalaisen liikkumisen oppimiseen ja myöhemmin motoristen taitojen laadulliseen kehittymiseen. Motoriseen kehitykseen vaikuttaa osittain lapsen geeniperimä, mutta ympäristöllä ja sen sallimilla harjoittelumahdollisuuksilla on suuri vaikutus lapsen motorisen kehityksen edistymiseen. (Sääkslahti 2015, 52.) Motorisia perustaitoja ovat esimerkiksi käveleminen, juokseminen, kiinniottaminen, potkaiseminen ja lyöntiliike (Sääkslahti 2015, 66).

Lapsella on joitain synnynnäisiä refleksejä, esimerkiksi sukellusrefleksi, jotka sammuvat lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Niiden jälkeen ilmaantuu geneettisen perimän ohjaamia refleksejä, joiden tarkoitus on luoda vauvalle edellytykset liikkumaan oppimiseen. Näitä refleksejä ovat esimerkiksi pään oikaisuheijaste ja tasapainoheijaste sivuun ja taakse. Yrityksen ja erehdyksen kautta vauva alkaa oppia tahdonalaista liikkumista. Vauva

oppii liikuttamaan esineitä, kierättämään ympäri, ryömimään, konttaamaan ja lopulta nousemaan seisomaan ja ottamaan itsenäisiä askeleita, jolloin kädet vapautuvat tutkimaan esineitä. (Sääkslahti 2015, 51–53.)

Motoriset taidot jaetaan tasapaino-, liikkumis-, ja käsittelytaitoihin. Tasapainotaidot ovat taitoja, joilla lapsi yrittää säilyttää tasapainonsa erilaisissa tilanteissa. Tasapainotaidot kehittyvät lapsella nopeasti, erityisesti 3-5-vuotiaana. Liikkumistaitojen avulla liikutaan paikasta toiseen, esimerkiksi kävelemällä, juoksemalla ja kiipeämällä. Liikkumistaidot kehittyvät koko varhaislapsuuden ajan melko tasaisesti. Käsittelytaitojen avulla käsitellään esineitä, välineitä, telineitä ja toisia ihmisiä käyttäen koko vartaloa. Käsittelytaidot jaetaan karkeamotorisiin ja hienomotorisiin taitoihin. Karkeamotorisia taitoja ovat kehon suurilla lihasryhmillä toteutetut taidot, esimerkiksi vieritys, työntö, lyönti ja kiinniotto. Hienomotorisia taitoja tuotetaan kehon pienillä lihaksilla ja ne vaativat erityisen tarkkaa voimansäätelyä. Esimerkkejä hienomotorisista taidoista ovat esimerkiksi kynän ja saksien käsittely. Käsittelytaidot etenevät karkeamotoristen taitojen hallinnasta hienomotoristen taitojen oppimiseen. Käsittelytaidot kehittyvät hitaasti ja kehittymistä niiden osalta tapahtuu jopa aikuisuuteen saakka. (Sääkslahti 2015, 54–55.)

3 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Tässä luvussa esitellään aiempia opinnäytetöitä aiheeseen liittyen ja kerrotaan niiden keskeisistä sisällöistä ja tuloksista. Aiempia opinnäytetöitä sisarusryhmiä koskien on tehty muutamia. Opinnäytetyöt koskevat pääosin sisarusuhteita ryhmissä ja syitä sisarusryhmän valitsemiseen. Sisarusryhmän toimintaan keskittyviä aiempia tutkimuksia ja opinnäytetöitä ei löytynyt. Muitakaan varsinaisia tutkimuksia sisarusryhmistä päiväkodissa ei löytynyt, koska sisarusryhmä on käsitteenä melko uusi ja se on noussut pinnalle enemmän 2000-luvulla varhaiskasvatuksen rakenteiden muuttuessa.

Kangas ja Uusitalo (2009) tutkivat opinnäytetyössään sitä, miten sisarusuhteita tuetaan vaasalaisessa suomenkielisessä päivähoidossa ja mitä vanhemmat ajattelevat lastensa välisistä sisarusuhteista ja minkälainen sisarusten suhde on kotona. Tutkimuksessa haastateltiin päiväkodin johtajia, perhepäivähoidon ohjaajia sekä Vaasan varhaiskasvatusjohtajaa. Heiltä kyseltiin yleisistä ja hallinnollisista menetelmistä, joilla sisarusuhteita päivähoidossa tuetaan. Lisäksi sisarusryhmien työntekijöitä haastateltiin. Heiltä selvitettiin, miten sisarusuhteita tuetaan käytännön toiminnassa ja millaisia sisarukset olivat hoidossa. Myös vanhemmat, joilla oli vähintään kaksi 0-5-vuotiasta lasta, joista ainakin toinen oli päivähoidossa, olivat kohderyhmänä ja kyselylomakkeilla selvitettiin heidän mielipidettään lastensa hoidosta sekä lasten välisistä sisarusuhteista.

Tuloksissa ja johtopäätöksissä kävi ilmi, että varhaiskasvatussuunnitelmassa ei mainita sisarusryhmää eikä toimintaohjeita sisarusryhmälle, eikä myöskään vanhempien kanssa käytävässä lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmassa käsitellä sisarussuhdetta. Asiasta voidaan kuitenkin keskustella vanhempien kanssa. Sisarusryhmän todettiin tukevan sisarussuhdetta, koska sisarukset ovat tiiviisti yhdessä. Työntekijöiltä vaatii enemmän suun-

nittelua ja organisointia, jotta kaikki lapset ja heidän yksilöllinen kehityksensä tulevat huomioiduksi, mutta työtä helpottaa selkeä työnjako ja hyvä työskentelyilmapiiri. Vanhempien tietoisuus sisarusten välisestä suhteesta päivähoitossa oli vähäinen, eivätkä he tienneet suhteen olevan usein erilainen kotona kuin hoidossa. Sekä vanhempien, että työntekijöiden mielestä on hyvä, että päiväkodissa tiedetään, millainen suhde sisaruksilla on kotona. Tuloksissa päivähoiton laatu koettiin hyväksi ja asiakkaitaan palvelevaksi. Tyytymättömiä oltiin lähinnä ulkoisiin ja käytännön syihin, kuten pitkiin hoitomatkoihin. Tuloksissa todettiin myös, että eri ryhmissä olevien sisarusten vanhemmat ajattelivat sisarusryhmän olevan hyödyksi sisarussuhteelle, kun taas sisarusryhmässä olevien lasten vanhemmat eivät juurikaan ajatelleet sisarusryhmän hyvää tai huonoa vaikutusta sisarussuhteelle. Ryhmäperhepäiväkodeissa olevat sisarukset taas olivat tietoisesti sijoitettu samaan ryhmään vanhempien tahdosta ja näiden lasten vanhemmat ajattelivat, että sisarusten suhde olisi huonompi, jos sisarukset olisivat eri ryhmässä. (Kangas & Uusitalo 2009.)

Mäkikallio (2011) selvitti opinnäytetyössään, mitä hyviä ja huonoja vaikutuksia sisarusryhmästä voi olla lapselle, lasten vanhempien ja hoitajien mielestä. Hän selvitti, miksi vanhemmat haluavat lapsensa päiväkodin sisarusryhmään, ja mitä hyviä ja huonoja puolia sisarusryhmässä työskentelevät hoitajat kokevat ryhmän tuovan lapsille sosiaalisen kasvun ja kehityksen osalta. Tutkimus toteutettiin lomakekyselyllä Tornion kaupungin päiväkodin sisarusryhmän lasten vanhemmille ja työntekijöille. Lisäksi tutkimuksessa haastateltiin päivähoiton aluejohtajaa. Tuloksista selvisi, että on eri syitä, miksi lapset ovat päätyneet sisarusryhmään. Yksi on se, että vanhemmat haluavat sisarukset samaan ryhmään, koska se esimerkiksi voi helpottaa lasten päivähoiton aloittamista. Toiseksi vanhemmat olivat halunneet lapsen kyseiseen päiväkotiin, jossa henkilökunta oli sijoittanut lapset sisarusryhmään. Kolmanneksi syyksi selvisi, että sisarusryhmää tarjottiin asiakasperheelle. Neljäs syy oli, että vanhemmat olivat halunneet lapset samaan päiväkotiin, mutta lapset pääsivät myös samaan ryhmään, koska sisarusryhmä avattiin samaan aikaan, kun lapset aloittivat hoidon päiväkodissa. Vanhemmat olivat tyytyväisiä sisarusryhmään ja kokivat sisarusryhmän hyväksi vaihtoehdoksi. He kertoivat, että oma sisarus tuo ryhmässä turvaa ja hänestä voi hakea tukea ja leikkiseuraa, kunnes uskaltautuu leikkeihin muiden lasten kanssa. Myös käytännön syistä sisarusryhmä koettiin hyväksi ja lisäksi hyvänä asiana koettiin sisarusryhmä suuri ikäjakauma.

Työntekijät luettelivat samoja hyväksi koettuja asioita, kuin vanhemmatkin ja lisäksi he mainitsivat sisarusryhmän tuovan turvaa myös vanhemmille, kun he tietävät sisarusten olevan tukemassa toisiaan päiväkodissa. Työntekijöiden mukaan sisarukset leikkivät päiväkodissa pääsääntöisesti ikäistensä kanssa. Vaikka hoidon alitusvaiheessa ja usein aamuisin sisarukset leikkivät enemmän keskenään, solmitaan hoidossa silti hyvin kaverisuhteita muihin lapsiin. Päivän mittaan sisaruksesta kuitenkin huolehditaan, hänen puoliaan pidetään tiukasti tarvittaessa ja välillä työntekijöitäkin neuvotaan, kuinka sisarusta tulisi hoitaa. Kaiken kaikkiaan sisarusryhmä koettiin hyvänä asiana. Se edistää lasten sosiaalista kehitystä, kun pienemmät oppivat isommilta ja isommat oppivat ottamaan pienemmät huomioon. Haasteiksi mainittiin sekä vanhempien, että työntekijöiden kannalta suuri ikäjakauma,

joka vanhempien näkökulmasta aiemmin mainittiin myös hyvänä puolena. Vanhemmat olivat huolissaan samanikäisten leikkikavereiden puutteesta sekä huomion mahdollisesta kohdistumisesta lähinnä nuorempiin lapsiin. Henkilökunta taas mainitsi toiminnan suunnittelun haastavuuden, koska toiminta pitää olla sopivaa kaikenikäisille. Pienryhmätoiminnan koettiin kuitenkin helpottavan näitä haasteita. Lisäksi työntekijät mainitsivat haasteiksi toisissaan kiinni olevat sisarukset, sisarusten välisen riehunnan ja riitelyn sekä ylihuolehtivan sisaruksen. (Mäkikallio 2011.)

Hartikainen (2014) tutki opinnäytetyössään sisarusten keskinäisiä suhteita ja sisarusryhmän vaikutusta niihin. Tutkimuksessa haastateltiin lahtelaisen päiväkodin työntekijöitä sekä asiakasperheitä. Lasten sisarussuhteita kuvattiin läheisiksi sekä työntekijöiden, että vanhempien näkökulmasta. Sisarusuhteissa korostui fyysisyys, niin sen negatiivisessa kuin positiivisessakin merkityksessä. Sisarusten läheisyyttä ei kuitenkaan perusteltu sisarusryhmällä, vaan lähinnä sisarusten pienellä ikäerolla. Tässäkin tutkimuksessa sisarusten kuitenkin huomattiin tuovan turvaa toisilleen sekä sisarusten nähtiin huolehtivan toisistaan. Lieveilmionä huomattiin leikkien sotkeminen (pikkusisarukset sotkee isomman leikit) sekä isomman sisaruksen tahdon ilmaiseminen pienemmän puolesta. Liiallista takertumista sisarusten välillä ei tutkimuksessa havaittu, sisarukset pärjäsivät tarvittaessa ilman toisiaankin kotona ja päiväkodissa. Kinastelua lähes kaikkien sisarusten välillä oli havaittavissa niin työntekijöiden, kuin vanhempienkin mielestä, mutta se oli erilaista kuin kaverien kesken. Monesti kinasteluiden oli havaittu olevan melko fyysisiäkin, mutta toisaalta sisarusta myös puolustettiin tiukasti tarpeen tullen. Päiväkodissa sisarusten keskinäistä suhdetta tuettiin, heitä kannustettiin leikkimään keskenään ja arjen tilanteissa, kuten ruokailussa ja lepopohetkella toimittiin aina isossa ryhmässä, jolloin sisarukset saivat olla yhdessä. (Hartikainen 2014.)

Pienryhmätoiminnan vaikutusta sisarusryhmän arkeen ja toimintaan opinnäytetyössään tutki Jokela (2014). Hän haastatteli päiväkodin sisarusryhmän työntekijöitä ja selvitti heidän näkökulmaansa pienryhmätoiminnan vaikutuksiin ryhmän arjessa. Pienryhmätoimintaa pidettiin hyvänä asiana kaikkien tutkimukseen osallistuneiden kasvattajien mielestä. Sitä pidettiin lapsilähtöisenä ja kaikkien lasten yksilölliset tarpeet huomioonottavana. Hyvänä pidettiin sitä, että lapset voitiin jakaa ryhmiin iän mukaan. Lapsista tuli rohkeampia, kun he huomasivat, että ryhmässä on samalla kehitystasolla olevia, jotka harjoittelevat samoja asioita. Ryhmien toiminnan koettiin rauhoittuvan pienemmissä ryhmissä, kun lapset kokivat olonsa turvallisiksi ja heillä oli tutut kaverit aina ympärillään. Tiimityötä pidettiin tärkeänä kasvattajien kesken ja yhteisistä asioista oli pidettävä kiinni sovitusti. Pienryhmätyöskentelyn koettiin lisäävän kasvattajien motivaatiota. Suunnittelu oli vapaampaa ja toisaalta myös vastuullisempaa. Kasvattajat kokivat myös pääsevänsä lähemmäs lapsia pienryhmässä ja oppivansa tuntemaan heidät paremmin. Kohtaaminen yksittäisten lasten kanssa parani ja lapsia voitiin kuunnella.

Epäkohdaksi mainittiin saman pienryhmän ohjaaminen koko viikon, jolloin toiminta ei ollut kovin tasapuolista ja toiminnan teemat saattoivat vaihdella viikoittain hyvinkin paljon. Ongelmaksi mainittiin myös työntekijöiden

poissaolot, jolloin kasvattaja saattoi joutua pitämään suunnittelemattoman pienryhmätuokion spontaanisti. Myös se, että joskus saattoi joutua pitämään sellaista toimintaa, joka ei ole oma vahvuus, kuten esimerkiksi musiikki, pidettiin hankalana. Yksi kasvattaja piti epäkohtana sitä, että pienryhmätöiminta on liian sitovaa, eikä nopeisiin tilannemuutoksiin osattu reagoida rennosti esimerkiksi niin, että välillä suunnitelmista poiketen oltaisiin menty ulos. Moniin ongelma-kohtiin kasvattajat kuitenkin osasivat nimetä kehittämisidean ja toimintaa reflektoimalla, sitä kehitettiin tulevaisuudessa paremmaksi. (Jokela 2014.)

Tutkimuksissa kävi yhteisesti ilmi, että sisarusryhmässä sisaruksen läsnäolo tuo turvaa lapselle. Suunnittelun haastavuus mainittiin useammassa opinnäytetyössä suuren ikäjakauman vuoksi, mutta tätä helpottaa esimerkiksi pienryhmätöiminta. Haasteeksi mainittiin useamman kerran myös sisarusten väliset kinastelut, jotka voivat olla melko fyysisiäkin. Kaiken kaikkiaan sisarusryhmät koettiin hyväksi vaihtoehdoksi päivähoidossa ja niihin oltiin tyytyväisiä.

4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TARKOITUS

Tässä luvussa kuvataan tämän opinnäytetyönä tehdyn tutkimuksen piirteitä, kuten valittua näkökulmaa ja kohderyhmää. Tekstissä tarkennetaan myös tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset, jotka valittiin tutkimustehtävän ratkaisemiseksi ja tutkimuksen päämäärän saavuttamiseksi.

Näkökulmaksi opinnäytetyössä valikoitui kasvattajien näkökulma ja kohderyhmänä olivat päijäthämäläiset varhaiskasvattajat, jotka parhaillaan työskentelevät sisarusryhmässä eli 1–5-vuotiaiden lasten kanssa. Kyseinen kohderyhmä valikoitui luonnollisesti siksi, että tutkimuksen aihe koskee sisarusryhmän toimintaa. Tutkimuksessa haastateltiin varhaiskasvattajia ryhmähaastattelun muodossa. Varhaiskasvattajat olivat kahdesta eri päiväkodista Päijät-Hämeen alueelta ja molempien päiväkotien kasvattajat haastateltiin erikseen. Tutkimuksessa toteutettiin siis kaksi eri haastattelukertaa. Ensimmäiseen haastatteluun osallistui 3 kasvattajaa, jotka kaikki työskentelevät eri sisarusryhmissä samassa päiväkodissa, toiseen haastatteluun osallistui kaksi kasvattajaa, jotka työskentelevät keskenään samassa sisarusryhmässä.

Tutkimustehtävänä opinnäytetyössä oli selvittää, millaisia toimintamalleja sisarusryhmissä käytetään, jotta eri-ikäiset lapset tulevat tasavertaisesti huomioiduksi arjen toiminnoissa. Opinnäytetyön tavoite oli kerätä yhteen näitä hyväksi koettuja toimintamalleja ja antaa vinkkejä kasvattajille sekä herättää keskustelua aiheesta varhaiskasvattajien kesken. Tutkimuksessa haluttiin myös saada selville, mikä sisarusryhmien toiminnassa on haastavaa ja mitä kehittämistarpeita toimintaa koskien nousee esiin.

Tutkimuskysymykset, joilla etsittiin vastauksia tutkimustehtävään, olivat

1. Miten sisarusryhmien toimintaa toteutetaan?
2. Miten eri-ikäiset lapset huomioidaan tasavertaisesti arjessa?
3. Miten sisarusryhmien toimintaa voisi kehittää?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa käsitellään tutkimusmenetelmää, joka valikoitui opinnäytetyöhön, aineiston hankintaa sekä analyysia. Tutkimus on kvalitatiivinen, koska siinä selvitetään ilmiöitä eli sitä, miten sisarusryhmät toimivat ja pyritään ymmärtämään toiminnan merkitystä. Lisäksi tutkimuksen kohde-ryhmä on tietoisesti valittu. Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui teema-haastattelu ja analysointikeinona aineiston litteroinnin jälkeen käytettiin teemoittelua.

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Kohdetta pyritään kuvaamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkijan arvot vaikuttavat siihen, miten tutkittavaa ilmiötä pyritään ymmärtämään. Aihe on tutkijalle ennestään tuttu ja tutkija ja tieto kietoutuvat yhteen. Pyrkimyksenä on löytää tai paljastaa tosiasioita enemmän kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 161.)

Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineistoa kootaan luonnollisissa todellisissa tilanteissa. Siinä suositaan ihmistä tiedon keruun välineenä, tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihin ja keskusteluihin tutkittaviensa kanssa kuin käyttää mitään mittausvälineitä. Apuna voidaan käyttää myös lomakkeita ja testejä. Tutkimuksen lähtökohtana on aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu ja pyrkimyksenä on paljastaa odottamattomia seikkoja tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa suositaan sellaisia metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät esille, esimerkiksi teemahaastattelua ja havainnointia. Lisäksi kohdejoukko tutkimukseen valitaan tarkoituksenmukaisesti, eikä satunnaisotoksella. (Hirsjärvi ym. 1997, 164.)

Tämä opinnäytetyö oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, koska siinä pyritään ymmärtämään päiväkotien sisarusryhmien toimintaa ja toiminnan merkitystä sekä arvioidaan toiminnan laatua ja ominaisuuksia. Tutkimuksessa etsitään sisarusryhmien toiminnasta hyviksi koettuja toimintatapoja. Tutkimuksessa haastateltavat valittiin tietoisesti, koska kohdeyryhmänä ovat nimenomaan sisarusryhmien kasvattajat, eivätkä ne perustu satunnaisotokseen. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan aineistonkeruuvaiheessa tutkijan olisi unohdettava omat ennako-odotuksensa tulosten suhteen ja pysyttävä mahdollisimman objektiivisena. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskohde yritetään sijoittaa yhteiskunnallisiin yhteyksiin ja siitä pyritään antamaan historiallisesti tarkka kuva etukäteen. Tutkimuksen alkuun liitetään myös teoreettisen perustat, jotka ohjaavat aineiston hankintaa. (Eskola & Suoranta 1998, 17-18.)

5.2 Aineiston hankinta

Aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessa käytettiin teemahaastattelua, joka toteutettiin kahtena erillisenä ryhmähaastatteluna. Haastattelu valikoitui aineistonkeruumenetelmäksi, koska se on hyvä tapa saada tietoa valitusta aiheesta suoraan kohderyhmältä eli ihmisiltä, joita asia koskee. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa yksi yleisin tiedonhankintamenetelmä on teemahaastattelu. Ryhmähaastattelu valittiin siksi, koska siinä haastateltavat pääsevät keskustelemaan valitusta aiheesta myös keskenään ja saavat mahdollisesti inspiraatiota ja tukea vastauksiinsa toisiltaan.

Haastattelun etuna on, että se on joustava tapa kerätä aineistoa. Haastattelussa voidaan säädellä aineiston keruuta tilanteen edellyttämällä tavalla ja aineistoa myötäillen. Haastattelussa aiheiden järjestystä voidaan säädellä ja vastauksissa on paljon tulkintavaraa. Etuna on myös, että vastaajat saadaan mukaan tutkimukseen, heidät on helppo tavoittaa myöhemminkin, jos aineistoa on tarpeellista täydentää tai jos halutaan tehdä seurantatutkimusta. (Hirsjärvi ym. 1997, 205–206.)

Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit, eli teemat ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuu. Teemahaastattelu vastaa monia kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtia ja sitä käytetäänkin paljon esimerkiksi kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. (Hirsjärvi ym. 1997, 208.)

Ryhmähaastatteluisa käytettiin runkona etukäteen tehtyä haastattelulomaketta (liite 1), joka sisälsi 10 haastattelukysymystä. Haastattelun teemoiksi nousivat sisarusryhmän arki ja toiminnot, ryhmän jakaminen toiminnoissa, ryhmän yhteiset toiminnot, eri-ikäisten osallisuus, ryhmätilat ja toiminnan haasteet ja kehittäminen. Haastattelun aikana kysymyksiä pystyttiin tarkentamaan tarvittaessa. Teemahaastattelu mahdollisti lisäksi sen, että haastattelun aikana voitiin esittää myös itse tarkentavia lisäkysymyksiä, jos tarve vaati. Haastattelut äänitettiin kokonaisuudessaan ja litteroitiin heti haastattelutilanteen jälkeen, jonka jälkeen äänitetty versio haastattelusta hävitettiin.

5.3 Aineiston analyysi

Kun aineisto on kerätty, sen analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko ovat ydinasemassa tutkimuksen seuraavassa vaiheessa. Kaikkiin näihin tähdätään jo tutkimusta aloittaessa. Analyysivaiheessa selviää, minkälaisia vastauksia tutkimusongelmiin saadaan. (Hirsjärvi ym. 1997, 221.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa analyysia ei tehdä vain tutkimusprosessin yhdessä vaiheessa, vaan pitkin matkaa, samalla, kun tutkimus etenee. Aineistoa kerätään ja analysoidaan osittain samanaikaisesti. Aineiston keruun jälkeen analyysia ei kannata jäädä odottelemaan, koska, mitä pikemmin analyysin ryhtyy, sitä paremmin saatu aineistoa inspiroi tutkijaa ja sitä voidaan selvittää helposti tarvittaessa. (Hirsjärvi ym. 1997, 223–224.)

Laadullisen tutkimuksen aineisto on useimmiten tarkoituksenmukaista kirjoittaa puhtaaksi sanasanaisesti eli litteroida. Litteroinnin voi tehdä koko kerätystä aineistosta tai vain osasta aineistoa. Litteroiminen on tavallisempaa, kuin se, että päätelmät tehtäisiin suoraan nauhoitetusta aineistosta. Ennen litterointia, on tiedettävä, minkälaista analyysiä aiotaan tehdä ja aiotaanko analyysissä käyttää jotain analyysiohjelmaa tietokoneella. (Hirsjärvi ym. 1997, 222.) Aineiston keruun jälkeen haastattelut litteroitiin heti saman ja seuraavien päivien aikana. Koko saatu haastatteluaineisto muutettiin sanasta sanaan tietokoneella kirjalliseen muotoon. Litteroinnin apuna ei käytetty mitään sille suunniteltua tietokoneohjelmaa.

Aineiston analyysissä käytettiin teemoittelua. Saaranen-Kauppisen ja Puusniekan (2006b) mukaan teemoittelu on analyysitapa, jossa keskeisiä aiheita muodostetaan aineistolähtöisesti etsimällä tekstistä aiheeseen liittyviä yhdistäviä tai erottavia tekijöitä tai teorialähtöisesti jonkin tietyn teorian tai viitekehyksen mukaisesti. Usein teemat, joista haastateltavien kanssa on puhuttu, löytyvät suoraan haastatteluista ja haastattelu voidaan litteroinnin jälkeen järjestellä hyvin teemoihin. Joskus aineiston teemat löytyvät suoraan haastattelurungosta. Teemat voivat kuitenkin olla myös uusia, ennakoimattomia asioita, joten aineistoa tulisi aina käsitellä ennakkoluulottomasti. Teemoittelu etenee esimerkiksi niin, että aineistoa järjestetään teemojen mukaan kokoamalla kunkin teeman alle jokaisesta haastattelusta sellaiset kohdat, joissa puhutaan kyseessä olevasta teemasta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006b.)

Litteroitua aineistoa analysoitiin niin, että aineisto koottiin ja järjesteltiin ensin kaikkien kolmen tutkimuskysymyksen alle sarakkeisiin, siten, että mikä kohta aineistosta vastasi mihinkin tutkimuskysymykseen. Sen jälkeen aineistosta etsittiin vielä esille nousseet teemat, jotka nousivat esiin melko hyvin jo etukäteen tehdystä haastattelurungosta. Teemojen alle koottiin niihin liittyvät kohdat aineistosta.

6 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tässä luvussa pohditaan tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Ensiksi kerrotaan yleisiä asioita, jotka tukevat tieteellisen tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Sitten mietitään käytettyä tiedonkeruutapaa eettiseltä kannalta, jonka jälkeen perehdytään tutkittavien asemaan tutkimuksessa.

Tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävä ja luotettava ja tulokset uskottavia vain, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön tavalla. Näitä käytäntöjä ovat esimerkiksi rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimusten tulosten esittämisessä ja arvioinnissa. Lisäksi tutkimuksessa on sovellettava tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Tutkimuksessa on myös muistettava kunnioittaa muita tutkijoita ja otettava heidän työnsä huomioon viittaamalla niihin asianmukaisella tavalla. Tarvittavat tutkimusluvut on hoidettava kuntoon ja ennen tutkimusta on sovittava tutkimukset oikeuksista, tekijöitä koskevista periaatteista, vastuista ja velvollisuuksista sekä aineistojen säilyttämisestä ja käyttöoikeuksista. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta n.d.)

Tutkimus on pyritty tekemään koko ajan luotettavuuden ja eettisyyden periaatteet mielessä pitäen. Tutkimuksen aineistonkeruutapana olivat teema-haastattelut, jotka toteutettiin ryhmähaastatteluina. Hirsjärvi ym. (1997, 206–207) sanovat, että haastattelussa voi esiintyä monia virhelähteitä, jotka aiheutuvat niin haastattelijasta kuin haastateltavasta itsestään sekä haastattelutilanteesta, esimerkiksi haastateltava voi kokea haastattelutilanteen pelottavana. Haastattelun luotettavuutta saattaa lisäksi heikentää se, että haastattelussa on taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksi eli vastauksia saatetaan niin sanotusti kaunistella.

Tässä tutkimuksessani haastattelun sekä koko tutkimuksen eettisyyttä tukee se, että haastattelua ennen haastateltaville tehtiin selväksi, että haastattelu on täysin vapaaehtoinen, mihinkään kysymykseen ei ole pakko vastata ja, että haastattelun saa keskeyttää milloin vain. Lisäksi eettisyyttä tukee se, että vastaukset käsiteltiin täysin anonymisti, eikä haastateltavien henkilöllisyys tule missään vaiheessa ilmi tutkimuksessa. Vastaukset litteroitiin sanatarkasti muuttamatta mitään ja haastattelut hävitettiin heti litteroinnin jälkeen. Luotettavuutta tukee se, että päätarkoitus tutkimuksessa oli etsiä nimenomaan positiivisia puolia aiheesta, joten vastauksien kaunistelu olisi ollut vaikeaa ja vaikka vastauksia oltaisi kaunisteltu, ei sen pitäisi vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Haastattelussa haastattelijat kertoivat myös avoimesti kehittämistarpeista ja haasteista, joka osaltaan tukee sitä, että vastaajien tarkoitus ei ollut kaunistella vastauksia.

Hyvässä tutkimuskäytännössä tutkittavalta on saatu suostumus tutkimukseen ja hän on saanut perehtyä tutkimuksen aiheeseen etukäteen, ennen tutkimukseen suostumista. Tutkittavalle kerrotaan kaikki olennainen tutkimuksesta, sen kulusta ja varmistetaan, että tutkittava on ymmärtänyt annetun informaation. Tutkijan on ajateltava tutkimusprosessissa myös tutkittavaa ja tämän etua. Tutkittavalle on kerrottava, mitä tutkimukseen lupautuminen tarkoittaa ja mitä seurauksia siitä on. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006a.)

Yhteistyöpäiväkoteihin otettiin yhteyttä sähköpostitse. Ensimmäisessä viestissä kerrottiin tutkimuksen aihe ja pääsisältö ja tavoitteet, sekä painotettiin sen vapaaehtoisuutta ja sitä, ettei tutkittavien henkilöllisyyttä paljasteta eivätkä tutkimuspäiväkotien nimet tule esiin tutkimuksessa. Kun tutkittavat olivat ilmaisseet halunsa osallistua tutkimukseen, heille lähetettiin tutkimussuunnitelma luettavaksi, jossa kerrottiin yksityiskohtaisesti tutkimuksesta. Kun tutkittavat olivat perehtyneet suunnitelmaan ja tutkimuslupa-asiat olivat kunnossa, sovittiin haastatteluajankohdat. Haastattelun alussa tutkittavilta varmistettiin, ovatko he tietoisia tutkimuksesta ja sen sisällöstä ja, jos epäselvyyksiä oli, ne selvitettiin heille. Ennen haastattelua täytettiin tutkittavien kanssa tutkimussopimus, jossa sovittiin kirjallisesti esimerkiksi salassa pidettävistä asioista.

Tämän tutkimuksen tuloksia ei voida suoraan yleistää koskemaan kaikkia sisarusryhmiä, vaan tulokset ovat yksikkökohtaisia. Kahdessa eri haastatte-

lussa saatiin kahdenlaisia vastauksia, joten kaikkia tuloksia ei voida myöskään yleistää koskemaan molempia yksiköitä, joiden kasvattajia tutkimukseen osallistui.

7 TULOKSET

Tässä luvussa käsitellään haastatteluissa saatuja tuloksia. Tuloksia avataan tutkimuskysymysten mukaisesti pohjautuen esille nousseisiin teemoihin. Ensimmäiseksi perehdytään sisarusryhmien toimintaan ja arkirytmien rakentamiseen, jonka jälkeen kerrotaan siitä, miten eri-ikäisten lasten tasavertaista huomiointia arjessa tuetaan. Lopuksi tuodaan esille, mitä haasteita ja kehittämiskohtia sisarusryhmässä haastateltavien mukaan todettiin olevan. Tuloksia tukee niiden yhteydessä esitetyt suorat lainaukset haastatteluista.

7.1 Sisarusryhmien toiminta

Ensimmäiseksi haastateltavilta kysyttiin, millainen arkirytmisi heidän ryhmässään on. Kävi ilmi, että sisarusryhmien arkirytmisi ei juurikaan poikkea iän mukaan jaetuista ryhmistä, joissa on usein 1–3-vuotiaita tai 3–5-vuotiaita lapsia. Ryhmien päivät kuluvat niin, että aamulla syödään aamupala, jonka jälkeen on ohjattua toimintaa ja ulkoilua. Sen jälkeen syödään lounas ja sitten vessakäynnin ja riisumisen jälkeen mennään päiväunille tai lepo hetkelle. Päiväunien jälkeen syödään välipala ja leikitään hetki, jonka jälkeen lähdetään ulos.

Perus päiväkotiar্কirytmisi tai muutenkin nii.

Ruokailut tietenkin rytmittää sitä päivää niinku eniten ja sitte meil on se toiminta on yleensä aina aamupalan jälkeen siinä, ku kaikki on syöny, nii sit on toimintaa.

Lisäksi päivän aikana voi olla joitakin vakiintuneita käytänteitä, kuten aamupiiri, jossa käydään läpi päivän tapahtumia tai ennen ruokailua pidettävä päiväpiiri tai ”kalenterihetki”, kuten eräs haastateltava sitä kutsui. Nämä käytänteet ovat paljon ryhmäkohtaisia ja kaikilla ryhmillä niitä ei ollut.

Toisessa haastattelussa kerrottiin, että puolipäiväisillä päivärytmisi saattaa olla erilainen kokopäiväisiin verrattuna. Heidän päivän aloitus riippuu siitä, missä vaiheessa he tulevat päiväkotiin. He eivät myöskään nuku päiväunia, koska on katsottu tarpeellisemmaksi, että sen ajan he opettelevat sosiaalisia taitoja ja leikkivät pienryhmässä aikuisen kanssa.

Ja sithän meil on viel se kolmas ryhmä. Ne ei nuku eikä lepää ollenkaan, et niil on sanottu, että kun ne on sen puolipäivää vaan hoidossa, nii on tärkeempää, et ne saa...

..siinä pienryhmässä sitä leikkitoimintaa, aikuisen ohjaamaa. Koska usein nää, jotka on tässä puolipäivää hoijossa, ettei vanhempi oo välttämättä töissä, nii he tulee oppimaan niit sosiaalisia taitoja ja kanssakäymistä ikästensä kanssa, ni se on

todella hyvä se aika, ku suurin osa on nukkumassa ja lepo-
lassa, nii, ku he on tos keskenään, nii pystyy niinku aikuinen
olee mukana ja ohjaamaan sitä leikkiä ja havainnoimaan.

Toisessa päiväkodissa arkeen kuului lisäksi vakiintunut pienryhmätoiminta. Lapset oli jaettu ryhmän kasvattajille 2-3 pienryhmään, riippuen siitä, montako kasvattajaa ryhmässä oli. Pienryhmät oli jaettu iän mukaan, pienimpiin lapsiin, isoimpiin lapsiin ja kolmen pienryhmän ryhmässä vielä iältään tältä väliltä oleviin lapsiin. Aamupäivän ohjattu toiminta tapahtuu aina näissä pienryhmissä ryhmän omahoitajan johdolla. Kun osa pienryhmistä ulkoilee, osa on sisällä ja sitten vaihdetaan toisin päin. Näin talon käyttöastekin on korkeampi, kun kaikki eivät ulkoile yhtä aikaa ja tilat ovat tehokkaammassa käytössä. Iltapäivästä ollaan koko ryhmänä, mutta silloinkin lapset jakaantuvat eri huoneisiin leikkeihinsä.

Toisessa päiväkodissa pienryhmätoiminta ei ole vakiintunut ryhmän toimintataivaksi, mutta ryhmä jaetaan silti usein pienempiin ja isompiin lapsiin toiminnoissa, kuten liikunnassa ja kädentaidoissa. Ryhmä ulkoilee samaan aikaan, mutta päiväkodin piha on jaettu isoille ja pienille lapsille.

Koko ryhmän yhteistä ohjattua toimintaa kerrottiin molemmissa päiväkodeissa olevan melko vähän. Yhteisiä hetkiä saattoivat olla esimerkiksi musiikkihetket tai hetket, jolloin harjoiteltiin esitystä jotakin juhlaa, esimerkiksi joulujuhlaa varten.

Molemmissa haastatteluissa tuli esille se, että sisarusryhmän arkeen kuuluu isosti mallioppiminen. Kun isommat lapset osaavat tehdä monia asioita itse, haluavat pienemmät ottaa heiltä esimerkkiä ja tehdä asioita itsenäisesti perässä. Samoin on hetkiä, jolloin isommat lapset auttavat mielellään pienempiä lapsia asioissa, joita pienemmät eivät vielä osaa.

Mut kyl se niinku paljon motivoi noit pieniä, et ku ne näkee, et toi pukee ite, nii ne haluaa niinku yrittää ja haluaa hakea itse ruuan, ku toisetki hakee tai viedä astioita pois. Et tavallaan niinku se vähemmälle jääny se sellai pienten passaaminen, että ku ne haluaa olla,ku ne näkee et isot tekee nii ne haluu tehä perässä.

Ja sit samoin isot auttaa pienempiä jossain jutussa. Varmaan me voitais ruveta pikkuhiljaa vähän enemmän jo vaatii, et ne auttais.

7.2 Eri-ikäisten lasten huomioon ottaminen sisarusryhmien arjessa

Näkyvimmäksi sisarusryhmän toimintamalliksi toisessa haastattelussa nousi pienryhmätoiminta. Pysyvät pienryhmät on jaettu lasten iän mukaan, jolloin jokainen lapsi pääsee toimimaan ikäistensä kanssa, ikätasolleen sopivalla tavalla ja saa edetä ja kehittyä omien taitojensa mukaan rauhassa. Pienryhmät tekevät usein samoja asioita, mutta siten, että toiminta on suunniteltu helpommaksi pienemmille ja vastaavasti haastavammaksi isommille. Iso osa päivästä kuluu näissä pienryhmissä.

Meil on jaettu ne lapset niinku aikuiselle et on niinku omahoitajuus.

Niin pienryhmiin.

Ja ne on sit taas vähän niinku iän mukaan, et pienet on yhdellä ja me puhutaan välikokoa, ja sitte on ne isommat.

Pienryhmätoiminnan lisäksi päiväkodissa on käytössä omahoitajuus, eli jokaisella pienryhmällä on heille nimetty omahoitaja, joka pääasiassa vastaa oman pienryhmänsä lasten asioista. Omahoitajuuden katsottiin tukevan eri-ikäisten tasavertaista huomiointia ryhmässä, koska siinä yksi aikuinen antaa täyden huomionsa aina tietyn ikäisille lapsille ja lapset saavat ikätasolleen sopivaa toimintaa. Kun omahoitajana toimii lastenhoitaja, on lastentarhanopettaja hoitajan tukena ja keskustelee tämän kanssa lapsen asioista ja mahdollisesta tuen tarpeesta.

No se on varmaan se omahoitajamalli, et tavallaan, sitte ku on se omahoitaja niil pienillä, joka on siel leikkihuoneessa heijän kaa paljo. Sitte on se toiset työntekijät, jotka enemmän viettää aikaa niitten isompien kanssa, et ne saa sitä ikätasosta tekemistä, kynätehtäviä tai millon mitäki.

Toisessa päiväkodissa varsinaista pienryhmätoimintaa ei ollut käytössä, koska se on katsottu haastavaksi ryhmän toiminnalle. Ryhmä kuitenkin jaetaan aamupäivän ohjatuissa toiminnoissa usein isompiin ja pienempiin lapsiin. Tässäkin tapauksessa toiminta on molemmille ryhmille sama, pienemmille vaan hiukan isompia helpompana.

Mut sillai on jaettua lapsia sitte niinku iän mukaan niissä toiminnoissa, esimerkiks liikunnassa, et on niinku pienemmät ja ne isommat ja sit se toiminta on niinku sen mukaan sitte suunniteltua, että vähän vaativampaa isommille ja sit helpotetaan pienille sitä.

Kummassakin haastattelussa tuli arjen toiminnassa esille siirtymätilanteiden porrastus. Pienryhmätoimintaa vakituisesti käyttävillä ryhmillä porrastus tulee pitkälti sen myötä, että pienryhmät ovat eri tilanteissa eri aikoihin. Esimerkiksi pienempien lasten pienryhmät ulkoilevat ensin ja luonnollisesti pukevat ennen isoja, jonka jälkeen isot menevät pukemaan ja ulos, oltuaan ensin sisällä pienryhmänsä kanssa. Tämän jälkeen pienet tulevat sisälle riisumaan ja pienryhmähommiin. Nämä käytännöt vaihtelevat hieman ryhmien kesken, mutta aina vain osa lapsista ulkoilee ja osa on sisällä, jolloin välttyään suurelta hälinältä ja meteliltä ja tilat ovat paremmin jaettu koko ryhmän lapsille.

Kaikista ryhmistä menee niiko pienet ensin ulos, nii siel tavallaan on vaan pieniä ulkona sit samaan aikaan ja sitte on ryhmitetty et usein isot tulee pihalle ja, kun eteinen on heijän jäljiltä tyhjä nii pienet lähtee sisälle, nii et sisätiloissaki on vaan

puolet lapsista nii ei oo sellasta meteliä ja hälinää eikä tarvi pelätä et pienet jää isojen jalkoihin, kun ne on niiko, vuorotellen käyttää niit samoja tiloja.

Myös toisessa haastattelussa kävi ilmi, että siirtymätilanteita porrastetaan, niin, että isot menee ensin vessaan ja pukemaan ulos lähtiessä ja, kun vessa on tyhjä heidän jäljiltä, menee pienet sinne. Myös ulkoa sisälle tullessa tulee ensin isot riisumaan ulkovaatteet ja menevät päiväpiirille, jonka jälkeen pienet riisuvat ja menevät suoraan ruokapöytään.

No sithän niinku, no onhan seki tavallaan toimintamalli, että et, ku me lähetään just vaikka ulos, et meil lähtee isot ensin pukemaan ja menee siitä, niinku sielt tulee vessast pois siihen pukemistilaan ja sitte pienet menee seuraavaks ja sit meil ulkoillaa –. Ja sitte sama, ku tullaa sisälle, nii isot tulee sitte ensin ja ne menee, meil on sellain niinku ns. päiväpiiri, kalenterihetki, ne menee sinne ja pienet menee suoraan ruokapöytään ja sit isot tulee sieltä kalenterilta ja ottaa ite ruuan ja.

Kaikissa ryhmissä, joiden kasvattajia haastateltiin, pienet menevät ensin syömään, jolloin siirtyminen päiväunille tai lepo hetkeen tapahtuu automaattisesti porrastetusti. Kun pienet menevät ensin syömään, ovat he usein syöneet ennen isompia lapsia ja siirtyvät riisumaan, vessaan ja nukkumaan ennen heitä.

On joo, et me mennää porrastetusti syömään, et pienet menee ensin, nii silloin pienet lähtee ruokasalist ensin ja on nukkurissa ekana. Ja sitte sielt tulee ne isommat.

No yleensä, ku ne pienet on saanu sen ruuan ensin siihen eteensä ennen isoja, nii ne on yleensä syönykki sit ensin, et sit ne lähtee siitä.

Toisessa päiväkodissa kaikki lapset eivät nuku päiväunia, vaan käytössä on päiväunihuoneen lisäksi niin kutsuttu ”lepola”, jossa lapset saavat kuunnella satua ja levätä hetken, jonka jälkeen he siirtyvät leikkeihin ennen välipalaa. Haastattelussa kuitenkin selvisi, että se, nukkuuko lapsi päiväunia, ei niinkään riipu lapsen iästä, vaan tämän tarpeista ja siitä, mitä vanhempien kanssa vasu-keskustelussa on sovittu.

Ryhmässä, jossa ei ole käytössä vakiintunutta pienryhmätoimintaa, on käytössä kalenterihetki isommille lapsille, joka sijoittuu ulkoilun ja lounaan väliin. Kalenterihetkellä vanhemmat lapset saavat aikuisen jakamattoman huomion. Kalenterihetki sisältää esimerkiksi ohjattuja leikkejä ja loruja ja siinä voidaan keskustella sen hetkisistä tarpeellisista asioista isompien lasten kanssa.

Ja meillä just niinku mun mielest hyvin toimii se kalenterihetki, ku siinä pystyy sit isojen kans taas sitte ottaa niinku jotain ohjattua leikkiä tai loruja, mitäs kaikkee meil on siel. Sit tavallaan sellast niinku lasten kokousta tai vähän sen tyyppist

me yritettiin, et ja sit otettiin niinku sellaset hymynaamat, et jokainen saa kertoa, että millä mielel on tai mitä on tehny viikonloppuna. Tai sit jos on jotain niinku, jotain aihetta, mist pitää keskustella, niinku lumen syöminen oli täs nytte, ku tuli lumet, nii sitte niinku siinä niiden isojen kaa pystyy juttelee, mis ehkä sit pienet taas ei vois olla mukana tai ne ei nii sais siitä.

Koko ryhmän yhteisiä hetkiä, joita haastatteluissa tuli esille, ovat musiikki-hetket, retket sekä iltapäivän leikit välipalan jälkeen. Muuten ryhmät toimivat pitkälti jaettuina. Haastateltavat kokivat, että ryhmän yhteisissä hetkissä kaikki lapset pääsevät hyvin mukaan toimintaan, mutta osallistuminen saattaa olla hieman erilaista iästä riippuen. Esimerkiksi musiikkihetkillä pienemmät keskittyvät enemmän kuuntelemaan ja välillä ehkä hääraävät omia juttujaan, kun taas isommat osallistuvat esittämällä esimerkiksi toivelauluja. Isommilta myös vaaditaan enemmän esimerkiksi paikallaan pysymistä kuin pieniltä.

Iltapäivän hetkissä, jolloin pienryhmätoimintaa tai jaettua toimintaa ei enää ole, lapset jakautuvat tiloista riippuen hieman eri leikkeihin. Päiväkodissa, jossa tiloja pystyi enemmän jakamaan, isot jakautuvat usein heille sopiviin leikkeihin ja pienet taas omiin leikkeihinsä.

Haastattelussa kysyttiin myös tiloista ja siitä, miten lasten laaja ikähaitari näkyy ja on otettu huomioon päiväkodin fyysisissä tiloissa. Kummassakaan päiväkodissa tiloja ei ole suunniteltu juuri nimenomaista nykyistä käyttöä ajatellen, jossa niissä toimii sisarusryhmät noin klo 7-17 välillä. Tiloja on muokattu ryhmien tarpeiden mukaan, sen verran, kun on pystytty. Molemmissa haastatteluissa kävi ilmi, että joitain leluja ja esineitä täytyy pitää korkealla tai kaapissa, etteivät pienet lapset saa käsiinsä niissä olevia pieniä tai muuten vaarallisia osia. Toisessa päiväkodissa on käytössä pienet ja isot ruokapöydät lasten ikää ja kokoa ajatellen ja toisessa käytössä on vain korkeat pöydät, mutta pienimmille tuoleissa on syöttötuolikaaret. Tilojen kohdalla haastattelujen vastaukset poikkesivat jonkun verran toisistaan, joten käsittelen seuraavaksi tiloja haastattelu kerrallaan.

Toisessa haastattelussa kävi ilmi, että päiväkodissa on paljon erilaisia tiloja, joihin ryhmä voi jakaantua tarvittaessa, jolloin ympärillä ei ole turhaa hälinää ja tilat ovat tehokkaammassa käytössä, kun kaikki eivät ole yhtä aikaa samassa tilassa. Päiväkodin pihaakin käytetään niin, etteivät siellä ole kaikki lapset yhtä aikaa, vaan osa on sisällä, jolloin ulkona on enemmän tilaa ja vapautta leikkiä. Leikkihuoneissa on huomioitu isot ja pienet lapset siten, että kahdesta eri leikkihuoneesta, toisessa on enemmän aktiviteetteja isommille lapsille ja toinen huone on enemmän suunniteltu pienemmille.

Ja sit meil on kaks leikkihuonetta, nii me ollaan niinku, toises on aika selkeesti vähän ehkä isompien jutut ollu, missä on pöytää ja penkkiä sun muuta, mihin noi pienet kipeää ja tippuu, et sitte on se toinen huone, missä ei ole pienille sitä kipeämismahdollisuutta ja on heille sopivampia suunnattuja leluja.

Toisessa haastattelussa kävi ilmi, että tilat on koettu hankaliksi sisarusryhmää ajatellen. Ryhmän eteisen läpi on kulkua muihin ryhmiin ja lisäksi tilat on koettu ahtaiksi. Tilojen jakaminen on haastavaa ja isojen ja pienten leluja ei juurikaan ole mahdollista eritellä. Haastateltavat totesivat, että jos he itse olisivat saaneet suunnitella tilat juurikin heidän sisarusryhmäänsä ajatellen, olisivat ne aika paljon erilaiset. Ulkotilat päiväkodissa on jaettu siten, että ulkona on erikseen piha pienille ja isoille lapsille.

Et se tilojen jakaminen on...

...nii, et se on tosi vaikeeta, et me ei voida esimerkiks pienten leluja laittaa minnekkää erikseen, et ei vaan niinku riitä se, neliöt siihen. Et meil on niinku lelut on ihan kaikki kaikkien saatavilla, et ei oo erikseen mitään pienten leluja ja isojen leluja. No tietenki kaapis on jotain hamahelmiä ja Barbiet ja tämmösiä, mitä sit annetaan isoille, mitä pienet ei saa, mutta.. Pikkulegotkin meil on siinä nytte ollu ihan kaikkien käytettävissä.

Kun kysyin osallisuudesta, siitä, miten eri-ikäisten lasten osallisuus näkyy ryhmissä, painottui molemmissa haastatteluissa pienempien lasten kohdalla havainnointi ja se, että lapset täytyy tuntea mahdollisimman hyvin. Havainnoinnin dokumentoinnissa käytetään apuna esimerkiksi valokuvaamista.

No pienimpien kohalla se on, ku ei puhu nii se ihan tulee siitä et tullaa ulkoota, nii hän hakeutuu lego-laatikolle ja istuu siinä ko tatti, nii sit me sovitaan, et no tänää me leikitään legoilla ja sit ne tulee ne kaks ja kolmevuotiaat siihen myös ja sit on se legoilla leikki, et sit ei lähetäkkää tonne muihin huoneisiin, että jos on se kiinnostus nyt niihin. Nii se tulee siinä niinku huomioiduks.

No mun mielest varmaan niinku, nyt jos miettii pieniä tässä, nii tärkein ehkä on se niiden havainnoiminen, koska niil ei kumminkaan välttämät oo sitä, niinku puhetta vielä niin hyvin, et sit tavallaan pitää niinku tuntee ne lapset, et tietää, mist ne tykkää ja mikä niinku niil toimis parhaiten, mut sit tietenki isommat nyt osaa jo kertoa, et mitä ne esimerkiks haluais tehdä tai.

Isompien lapsien osallisuutta tukee esimerkiksi jo aikaisemmin mainittu, yhdessä ryhmässä käytössä oleva kalenterihetki, jossa isommat saavat aikuisen täyden huomion ennen ruokailua ja saavat keskustella haluamistaan aiheista. Lisäksi lapsilta kysellään, mitä he haluavat tehdä ja mitä he haluaisivat leikkiä ja heitä kannustetaan omatoimisuuteen. Yhdessä ryhmässä oli toteutettu kysely isommille lapsille, jossa kysyttiin esimerkiksi, millaista päiväkodissa on ja, mitä siellä haluttaisiin tehdä.

Niiltähä tulee hyviä ideoita ja ne on... niilleki nousee milloin missäki tilanteessa joku asia tapetille, mistä ne halua puhua ja tai kysyy, miten tehään tai muuta että sieltä saa kyllä hyvät.

No siis toki niinku kannustetaan mahdollisimman paljon semmoseen omatoimisuuteen. Ja jotenki semmoi, ettei tää nyt oo vaa semmonen juttu, mitä me täällä pyöritetään, vaan et ne on niinku mukana siinä hommassa. Et se on ehkä mun mielest sellain niinku ydin.

7.3 Sisarusr ryhmien haasteet ja kehittämiskohdat

Kolmas asia, jonka tutkimuksessa halusin selvittää, oli se, mitkä asiat sisarusr ryhmässä ja sen toiminnassa koetaan haastaviksi ja missä olisi vielä kehitettävää ja miten ja millä keinoin näitä asioita voisi kehittää.

Pienryhmätoiminnan kannalta haastaviksi nousi muutama asia. Toisessa päiväkodissa koettiin pienryhmätoiminta haastatteluhetkellä mahdottomaksi, koska iän mukaan jaetuissa pienryhmissä haasteelliseksi kävisi se, että yhdellä aikuisella olisi monta pientä lasta omassa pienryhmässään. Jos esimerkiksi yhdeltä lapselta pitäisi mennä vaihtamaan vaippa, ei aikuinen voisi jättää loppuja lapsia keskenään. Ratkaisu tähän ongelmaan olisi se, että ryhmässä olisi yksi aikuinen lisää eli yksi käsipari auttamassa arjen tilanteissa.

No siis mehän mietittiin niinku sellasta pienryhmätoimintaa, et me oltas otettu käyttöön. Meidän ryhmäs on siis kolme meitä aikuisia ja seitsemäntoista lasta. Sit ku me jaettiin niit pienryhmiä, nii sit me huomattiin siinä, et ne ei niin kun mitenkään toimis, että yhdelle ihmiselle ei voi jättää niinku esimerkiksi viittä pientä.

Toinen pienryhmätoimintaa hankaloittava asia oli pienen ryhmän jakaminen pienryhmiin. Kun kyseessä on ryhmä, jossa on lapsia ja aikuisia niin vähän, että heistä syntyy vain kaksi pienryhmää, täytyy ryhmä katkaista suunnilleen lasten ikähaitarin puolestavälistä eli tässä tapauksessa noin kolmevuotiaiden kohdalta. Pienryhmään voi siis tulla lapsia 1-3 ikävuoden väliltä, jolloin pienryhmän ikähaitari jää melko suureksi.

Et se meillä on niinku haastava tos pienryhmässä, ku on vaan kaks aikuista, nii se on aika iso haitari niinku jakaa kahtia. Et se on se kolme-neljä, mistä katkastaan, nii kuitenkin kolme-puolvuotiaallaki on ihan erilaiset tarpeet, ku sil yksivuotiaalla.

Kolmas asia, joka pienryhmätoiminnassa tuli esiin oli se, että kasvattajien on kunkin tahollaan huolehdittava siitä, että heidän motivaatio työhön ja pienryhmien ohjaamiseen pysyy hyvänä, jotta kaikki pienryhmät saavat samatasoista toimintaa.

Toi on oikeestaan just niinku paljon vaikuttaa se työntekijöiden motivaatio, että sehän niinku on, et jos toinen on kauheen innokas järjestää kaikkea erilaista ja toinen arvostaa vapaata leikkiä, nii onhan ne sit vähän eri arvosessa, jos toisil on aina vapaata leikkiä ja toiset maalaa ja askartelee ja väkertelee ja tusailee kaiken maailman juttuja.

Ratkaisuksi tähän löytyi useita asioita. Ensinnäkin kasvattajien hyvä yhteistyö ja se, että keskustellaan ja sovitaan asioista yhdessä auttaa pienryhmätoiminnassa. Lisäksi päiväkodissa on erityisopettaja, jolta saa paljon vinkkejä siihen, mihin pienryhmätoiminnassa kannattaa milloinkin keskittyä ja huomio kiinnittää. Hoitajat saavat tukea työhönsä myös lastentarhanopettajalta. Ratkaisuksi mainittiin myös se, että pienryhmiä ja niiden vetäjiä voi välillä vaihdella. Päiväkodissa, jossa käytössä oli vakiintunut pienryhmätoiminta, oli tehty yhteistyötä myös ryhmärajojen yli esimerkiksi siten, että useamman eri ryhmän pienemmät lapset olivat tehneet jotakin yhdessä.

Ja sitte niinku nyt tohon, et jos toinen on kiinnostunu siitä vapaan leikin vetämisestä ja toinen jostain, nii niitä ryhmähän voi välillä vaihtaa.

Et toki sitte mä aattelen, et vois vielä enemmän antaa niinku lastentarhanopettajan tukea niinku päivähoitajille, mutta siten taas ku meil on nii hyvät se veo, nii se taas kyllä antaa sitte tukea, huomioi ne pienetki sitte.

Toisessa haastattelussa koettiin, että sisarusryhmä tukee hieman enemmän pienempien lasten toimintaa kuin isompien. Ryhmässä oli haastatteluhetkellä enemmän pienempiä lapsia, joten arki painottui enemmän heihin, koska he tarvitsevat enemmän aikuisen apua arjen tilanteissa. Lisäksi, koska ryhmässä on myös pienempiä lapsia, on toimintakin suunniteltu niin, että pienemmätkin pärjäävät siinä, jolloin isommat eivät välttämättä saa samanlaisia haasteita kuin päiväkodin ryhmässä, jossa on pelkästään isompia lapsia. Haasteeksi koettiin lähinnä se, että isoille suunnatulle toiminnalle ei jää niin paljon aikaa kuin sellaisessa ryhmässä, jossa on vaan isompia lapsia, koska sisarusryhmässä aika täytyy jakaa pienempien lasten kanssa.

Mut sit taas, jos miettii niinku mejän ryhmän isoja ja sitte, mitä niinku täällä ihan isojen ryhmässä, mitä niille on, nii ei ne varmaan saa samanvertaa sitte niinku taas, jos vertaa niinku toiseen ryhmään.

Jotenki niinku itel semmonen olo, et se painottuu kuitenkin enemmän sinne, siihen pieneen, se niinku väkimäärä niinku, että ne isot, niit on vähän vähemmän niit isoja, nii sit ne pienet vie tietysti sitä aikaa siit päivästä aika paljon.

Yksi näkyvä, toisessa haastattelussa esille tullut haaste oli ryhmätilat. Ne eivät palvele ryhmän toimintaa oikealla tavalla, koska esimerkiksi tiloja ei

voi jakaa ja niistä on läpikulkua toisiin ryhmiin. Ratkaisuna siis olisi saada ryhmälle paremmat tilat, sellaiset jotka vastaisivat paremmin ryhmän tarpeisiin. Yksittäisenä esimerkkinä tilojen parantamiseen mainittiin esimerkiksi pienen vessanpöntön saaminen ryhmätiloihin. Ryhmissä joissa on vain pieniä lapsia, mainittiin olevan pieni vessanpönttö, johon lapset voivat siirtyä potalta ennen isolle pöntölle siirtymistä, mutta tässä ryhmässä tuota pienempää pönttöä ei ollut, vaikka ryhmässä olikin pieniä lapsia.

8 JOHTOPÄÄTÖKET

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen johtopäätökset. Saatuja tuloksia verrataan teoreettisiin lähtökohtiin sekä aiempiin tutkimuksiin. Ensiksi kerrataan sisarusryhmän toiminnasta ja verrataan tuloksia siihen liittyvään teoriaan, jonka jälkeen pohditaan teorian kannalta eri keinoja ja toimintamalleja, joita sisarusryhmissä käytetään suuren-ikähaitarin huomioimiseksi. Lopuksi mietitään sisarusryhmän haasteita teorian ja aiempien tutkimusten kannalta.

Tuloksissa käy ilmi, että sisarusryhmien toiminta ei käytännön tasolla eroa juurikaan ikätason mukaan jaettujen ryhmien, esimerkiksi 3-5-vuotiaiden ryhmän toiminnasta. Arkirythmi on samanlainen ja sitä määrittävät samat asiat, kuten ulkoilu, ruokailu ja päivälepo. Mikkolan ja Nivalaisen (2011, 48–49) esimerkissä pienryhmätoimintaa käyttävien ryhmien päivärythmi menee suunnilleen niin, että aamulla syödään aamupala, jonka jälkeen mennään mahdolliseen aamupiiriin. Sen jälkeen on toimintaa pienryhmissä, joissa aikuisen on helppo kohdata lapsia, koska heitä on määrällisesti vähemmän. Toiminnan jälkeen mennään ulos, jonka jälkeen syödään lounas ja mennään päivälevolle tai päiväunille. Unien jälkeen voi leikkiä vapaasti. Tuloksissa selviää, että myös ryhmän, joka ei käytä vakiintunutta pienryhmätoimintaa, arkea määrittivät nämä samat asiat. Arki rakentui esimerkin kaltaisesti, ainoa poikkeus oli, että vakiintuneita pienryhmiä ja omahoitajuutta ei ollut käytössä. Ympäri vuorokautisen järjestyksen noudattaminen varmistaa lapsen tarpeellisen unen määrän ja määrittää hoitovaiheiden järjestyksen ja keston. Rutiinien avulla lapsi oppii ennakoimaan päivän kulkua. (Tiusanen 2008, 83.)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa (Opetushallitus 2016) sanotaan, että lapsi on otettava huomioon yksilönä ja hänen ikä- ja kehitystasonsa on otettava huomioon. Tutkimuksen tuloksissa tulee esille, että sisarusryhmillä on useita keinoja arjessa, joilla tuetaan lasten ikä- ja kehitystason huomioimista. Näkyvin laajaan ikähaitarin huomioonottava toimintamalli, joka tuloksissa käy ilmi on pienryhmätoiminta. Sitä toteutettiin haastateltavien ryhmissä vakiintuneesti, joka viikko, lähes päivittäin sekä niin, että vakiintuneita pienryhmiä ei ollut, mutta suurryhmää jaettiin pienempiin ryhmiin eri toiminnoissa, kuten liikunnassa ja kädentaidoissa. Lähes poikkeuksetta nämä pienryhmät, niin vakiintuneet, kuin väliaikaisetkin, olivat jaettu lasten ikä- ja kehitystason mukaan. Pienryhmässä lapsen on helpompaa ja turvallisempaa hallita toimintaansa, tulla yksilönä näkyväksi ja olla oma itsensä. Pienryhmässä lapsi voi toimia omalla lähikehityksen vyöhykkeellään aikuisen tukemana ja lasta on helpompi havainnoida. (Mikkola & Nivalainen 2011, 31.)

Pienryhmätoiminta tuki tulosten mukaan myös lasten osallisuutta, erityisesti pienten lasten kohdalla, koska tuloksissa selviää, että pienten lasten osallisuutta tuetaan havainnoimalla lasta ahkerasti ja oppimalla tuntemaan lapsi hyvin, jolloin tietää mistä lapsi pitää ja mitä hän tykkää tehdä. Heleniuskin (2008, 53) sanoo, että mitä nuoremmasta lapsesta on kyse, sitä syvempää paneutumista lapseen kasvattajan pitää tehdä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016) painotetaan tätä lasten osallistumista ja mahdollisuutta vaikuttaa. Siinä sanotaan, että kun lapset ovat mukana vaikuttamassa esimerkiksi toimintaan, oppivat he samalla vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Muita lasten osallisuutta tukevia ratkaisuja, joita tutkimuksessa tuli esiin, ovat esimerkiksi lasten kuuntelulle varattu päivittäinen hetki, jossa he saavat kertoa ajatuksistaan, ideoistaan ja mielipiteistään sekä kirjalliset kyselyt, joissa kysytään lapsen päiväkodissa viihtymisestä ja siitä, mitä siellä haluttaisiin mieluiten tehdä.

Pienryhmätoimintaan liittyen toisessa päiväkodissa on käytössä omahoitajuus. Omahoitaja oppii hyvin tuntemaan oman pienryhmänsä lapset, koska viettää heidän kanssaan aikaa päivittäin. Omahoitajuuden todettiin tukevan eri-ikäisten lasten huomiointia, koska siinä yksi aikuinen viettää aina aikaa pienten lasten kanssa ja antaa täyden huomionsa heille ja toinen aikuinen taas viettää aikaa isompien lasten kanssa, jotka saavat täyden huomion tältä aikuiselta. Omahoitaja vastaa usein pienryhmänsä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen havainnoinnista ja dokumentoinnista ja huolehtii siitä, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa yksilöllisen tuen (Mikkola & Nivalainen 2011, 34). Kuten tässäkin tutkimuksessa, myös Jokelan tutkimuksessa (2014) pienryhmätoiminnan vaikutuksista sisarusryhmän arkeen pienryhmätoiminta koettiin toimivana. Samankaltaisia tuloksia olivat, että pienryhmätoiminta koetaan lapsilähtöisenä ja se tukee lasten yksilöllisiä tarpeita ja lapset voidaan jakaa pienryhmiin iän mukaan, jolloin ryhmässä on samalla kehitystasolla olevia lapsia ja lapset kokevat olonsa turvalliseksi.

Päiväkodissa arjen toimintoihin, kuten wc-käyntiin, uneen ja ruokailuun menee usein sitä enemmän aikaa, mitä pienempi lapsi on. Näihin arkitoimintoihin täytyy varata aikaa sen verran, että ne voidaan suorittaa kiirehtimättä ja lapsi saa rauhassa opetella niiden tekemistä itsenäisesti. Päivähoidon yksi tavoite onkin, että lapsi oppii kasvaessaan selviytymään arjen tilanteissa itse, ilman aikuisen suurempaa apua. (Tiusanen 2009, 79.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakin (Opetushallitus 2016) mainitaan, että lapsia tulisi auttaa selviytymään arjen tilanteista itsenäisesti. Tuloksissa selviää, että sisarusryhmissä näitä arjen tilanteita helpotetaan porrastamalla. Monesti esimerkiksi isommat lapset menevät pukeutumaan ensin ja pääsevät nopeammin ulos, jonka jälkeen pienemmät lapset pääsevät tyhjiin wc-tilaan ja eteiseen harjoittelemaan tilanteissa toimimista rauhassa omaan tahtiinsa. Porrastusta käytetään myös esimerkiksi ruokailussa, jolloin pienemmät lapset menevät syömään ensin ja pääsevät aikaisemmin nukkumaan ja saavat näin ollen enemmän tarvitsemaansa unta. Lisäksi tuloksissa käy ilmi, että sisarusryhmässä itsenäistä selviytymistä tukee se, että pienemmät ottavat paljon positiivista mallia isommilta ja haluavat tehdä monia asioita itse isompien perässä. Sisarusryhmässä lapsi saa paljon esimerkkiä ja saattaa

kehittyä joissain asioissa nopeammin kuin esimerkiksi 1-3-vuotiaiden ryhmässä. Tuloksissa selviää myös, että pienempien lasten arkitoimintoihin täytyy varata paljon aikaa, jolloin isompien ohjattu toiminta saattaa jäädä vähemmälle verrattuna isojen lasten ryhmään.

Päiväkodin tilasuunnittelussa on usein kiinnitetty huomiota lapsen itsenäiseen selviytymiseen päivähoitossa. Esimerkiksi lasten tasolla olevat naulakot, jotka löytyvät lähes joka päiväkodista, tukevat tätä lapsen itsenäistä selviytymistä. (Niikko 2008, 70.) Tutkimuksessa saatiin selville, että on monia keinoja, joilla lasten eri ikätasot on otettu huomioon sisarusryhmien tilasuunnittelussa. Yksi keino, joka haastattelussa tuli esiin, oli pihan jakaminen isoille ja pienille. Toinen keino ulkotiloja koskien oli se, että päiväkodin pihaa ei käytetä yhtä aikaa, vaan ulkoilua porrastetaan, jolloin pihalla ei ole kaikki lapset yhtä aikaa, vaan siellä on enemmän tilaa leikkiä ja näin ollen turvallisempaa. Lisäksi huonekaluratkaisuissa oli sekä isoja, että pieniä pöytiä tai vain isoja pöytiä, mutta pienillä lapsilla käytettiin tuoleissa turvakaaria. Joitakin tavaroita säilytetään korkeammalla tai piilossa, jotta pienet lapset eivät pääse vaarantamaan turvallisuuttaan niillä. Lisäksi tehokkaaksi ratkaisuksi koettiin tilojen jakaminen, jos se vain on mahdollista. Osan tiloista voi suunnitella pienemmille lapsille ja sijoittaa tilaan heille sopivia leluja ja jonkun tilan voi taas suunnitella isompien lasten käytettäväksi.

Kangas ja Uusitalo (2009) saivat sisarusryhmän sisarussuhteita koskevan tutkimuksensa yhdeksi tulokseksi sen, että sisarusryhmässä vaaditaan paljon ja tarkkaa suunnittelua siihen, että kaikki lapset ja heidän yksilöllinen kehityksensä tulee huomioiduksi toiminnassa. Myös Mäkikallio (2009) sai sisarustyhmän vaikutuksia koskevan tutkimuksensa yhdeksi tulokseksi, että toiminnan suunnitteleminen on haastavaa niin suurelle ikähaitarille. Lisäksi tutkimuksesta selvisi, että sekä vanhemmat, että työntekijät olivat huolissaan huomion kohdistumisesta enemmän nuorempiin lapsiin. Tässäkin tutkimuksessa yksi tulos oli, että sisarusryhmän koettiin palvelevan enemmän nuorempia lapsia. Vaikka ohjattua toimintaa on suunniteltu myös vanhemmille lapsille, ei siihen välttämättä jää niin paljon aikaa kuin esimerkiksi 3-5-vuotiaiden ryhmässä, koska pienempien lasten päivittäiset arkirutiinit vievät ison osan ajasta. Tuloksissa selvisi myös, että vaikka isommilla ja pienillä lapsilla on usein samaa toimintaa, täytyy se kuitenkin suunnitella heille erikseen ikätasoon sopivaksi.

9 POHDINTA

Tässä luvussa perehdyn tutkimuksen kokonaisuuteen ja päätuloksiin sekä siihen, miten päädyin näihin tuloksiin. Kerron myös tutkimuksen aikana esiin nousseista jatkotutkimusideoista sekä pohdin sitä, mitä tutkimuksessa olisi voitu tehdä toisin. Mietin myös tutkimuksen hyötyä ja sitä, toteutuivatko sen tavoitteet kokonaisuudessaan.

Tutkimus toteutettiin pääasiassa vuoden 2016 syksyn sekä vuoden 2017 talven aikana. Tutkimuksen toteutus ja kokonaisuus muokkautuivat paljon tutkimuksen toteuttamisen eri vaiheissa. Tutkimuksen aihe minulla oli ollut mielessä jo jonkin aikaa ennen varsinaisen tutkimuksen aloitusta ja ensim-

mäiseksi rajasinkin aiheen sopivaksi ja jäsensin sen itselleni selkeäksi. Aloitin tutkimuksen miettimällä siihen sopivan tutkimusmenetelmän ja perehtymällä siihen liittyvään teoriataustaan ja aiempiin tutkimuksiin. Teoriataustaa kirjoitin ja täydensin koko tutkimusprosessin ajan. Seuraavaksi hankin yhteistyöpäiväkodit, joihin pääsisin tekemään haastattelut sekä laadin haastattelukysymykset. Haastattelujen jälkeen litteroin haastattelujen äänitykset, jonka jälkeen analysoin tulokset heti perään. Tulosten tultua valmiiksi, kirjoitin ja pohdin johtopäätöksiä sekä koko tutkimuksen kulkua.

Tutkimuksessa halusin selvittää, millaisia toimintamalleja sisarusryhmissä käytetään, jotta eri-ikäiset lapset tulevat tasavertaisesti huomioituksi arjen toiminnoissa. Tutkimustehtävän ympärille laadin kolme tutkimuskysymystä, joiden avulla pyrin saamaan vastaukset tutkimustehtävään ja joiden avulla sain tutkimuksen tulokset selville. Tutkimuskysymysten avulla rakensin haastattelun rungon, joka sisälsi 10 haastattelukysymystä ja jota käytin apuna haastatteluja tehdessä.

Haastatteluja vaikeutti hieman kokemattomuutena tilanteessa, koska en ollut aiemmin tehnyt vastaavanlaisia haastatteluja. Koin kuitenkin, että haastattelut sujuivat hyvin ja sain haastateltavilta todella monipuolisia vastauksia, joiden avulla sain hyvin tutkimukseni tulokset selville. Tulosten analyysin jälkeen pohdin sitä, että olisin voinut miettiä haastattelukysymyksiä vielä tarkemmin ennen haastattelun tekoa. Haastatteluhetkellä huomasin, että jotkin kysymykset toistivat hieman samaa asiaa ja analyysivaiheessa totesin, että jotkin kysymykset olivat turhia tutkimuksen kannalta.

Päätulokset tutkimuksessani olivat, että sisarusryhmän arkirytmä ei juurikaan poikkea iän mukaan jaettujen ryhmien arjesta. Suurta ikäjakaumaa sisarusryhmässä tukeviksi toiminnoiksi sain pienryhmäntoiminnan, omahoitajuuden, siirtymätilanteiden porrastamisen, tilojen jakamisen, lasten ahkeran havainnoinnin, varsinkin pienten lasten kohdalla ja eri-ikäisten lasten huomioinnin oppimisympäristön suunnittelussa. Haasteiksi ja kehittämis-kohteiksi nousivat esimerkiksi huonosti palvelevat ryhmätilat, pienryhmien jakaminen, jos sisarusryhmä on lapsimäärältään pieni sekä isompien lasten huomioiminen arjessa, jossa pienten tarpeet vievät paljon aikaa.

Tutkimuksen tavoitteet toteutuivat mielestäni osittain jo tutkimuksen aikana. Yksi tavoite oli herättää keskustelua aiheesta kasvattajien kesken ja huomasin tämän tavoitteen osaltaan toteutuvan jo haastatteluhetkellä. Haastattelujen loppupuolella kasvattajat pohtivat paljon sitä, miten heidän arki ryhmässä on sujunut ja muistelivat joitain mieleen jääneitä tilanteita arjessa. Toivon, että tutkimus herättää keskustelua myös muiden kasvattajien kesken, jotka sen lukevat. Sain paljon hyviä vinkkejä ja ideoita siihen, miten sisarusryhmän toimintaa voidaan toteuttaa ja mitkä toimintamallit tukevat eri-ikäisten lasten huomiointia ryhmässä. Mielestäni monia tutkimuksessa esiin tulleita toimintamalleja voidaan soveltaa myös iän mukaan jaettuihin ryhmiin. Yksi jatkotutkimuksen aihe olisikin vertaileva tutkimus siitä, miten sisarusryhmän arki tai toiminta eroaa iän mukaan jaettujen ryhmien arjesta tai toiminnasta. Tutkimuksen voisi toteuttaa myös eri näkökulmista ja ottaa selvää esimerkiksi siitä, miten lapset viihtyvät omasta mielestään sisarusryhmässä. Lisäksi pohdin tutkimuksen aikana paljon sitä, miten lasten

itsenäistä selviytymistä ja siihen opettelua tuetaan päivähoidossa, joka sekin olisi hyvä jatkotutkimusaihe.

Tutkimuspäiväkoteja etsiessä minulle selvisi, että päiväkoteja, joissa on ainakin yksi sisarusryhmä, on yllättävän paljon. Se lisäsi varmuutta siitä, että tutkimuksen aihe on ajankohtainen ja tarpeellinen. Mielestäni tutkimus sujui hyvin ja sille asetetut tavoitteet täyttyivät. Sain kattavan aineiston haastatteluissa sekä sain koottua laajan teoreettisen tietoperustan tutkimusta ajatellen. Toivon, että tutkimuksesta on hyötyä muillekin kasvattajille ja, että muutkin saisivat siitä vinkkejä ryhmien arjen toiminnan rakentamiseen. Eri-tyisesti toivon, että tutkimuksesta olisi hyötyä uusille lastentarhanopettajille, jotka aloittelevat työelämässä ja pohtivat, miten toimintaa tulisi alkaa rakentaa. Opinnäytetyön kirjoittamisen aikana aloitin itse kokopäiväisen työn lastentarhanopettajana ensimmäistä kertaa ja ainakin itse koin hyötäväni koko opinnäytetyön prosessista ja sen tuloksista työtäni ajatellen.

LÄHTEET

- Ahvenniemi, U. (2014). Pysy aina pikkusiskona? Näin suhteet sisaruksiin vaikuttavat persoonaasi. *Kodin kuvalehti* 24/2014. Haettu 10.9.2016 osoitteesta http://www.kodinkuvalehti.fi/artikkeli/voi_hyvin/psykologia/pysy_aina_pikkusiskona_nain_suhteet_sisaruksiin_vaikuttavat
- Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239. Haettu 12.9.2016 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>
- Eskola, J. & Suoranta J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Hartikainen, T. (2014). *Sisarussuhteet päivähoidon sisarusryhmässä*. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Saimaan ammattikorkeakoulu. Haettu 22.9.2016 osoitteesta https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/83930/hartikainen_tiina.pdf?sequence=1
- Helenius, A. (2008). Lapset ryhmässä. Teoksessa A. Helenius & R. Korhonen (toim.) *Pedagogiikan palikat*. Helsinki: WSOY, 57–67.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (1997). *Tutkija Kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Jakkula, K. (2008). Ensimmäiset vuodet ovat lapsen kehityksen perusta. Teoksessa A. Helenius & R. Korhonen (toim.) *Pedagogiikan palikat*. Helsinki: WSOY, 33–44.
- Jokela, A. (2014). *Pienryhmätoiminnan toteuttaminen sisarusryhmässä*. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Tampereen ammattikorkeakoulu. Haettu 22.9.2016 osoitteesta http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/77427/Jokela_Anne-Marie.pdf?sequence=1
- Kangas, H. & Uusitalo, R. (2009). *Sisarussuhteiden tukeminen vaasalaisessa suomenkielisessä päivähoitossa*. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Vaasan ammattikorkeakoulu. Haettu 21.9.2016 osoitteesta http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/5355/Kangas_Hanna_Uusitalo_Riikka.pdf?sequence=1
- Karikoski, H. & Tiilikka, A. (2011). Eheä Kasvunpolku – haaste yhteistyölle. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) (2011). *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannut, 77–92.
- Kaulio, P. & Svennevig, H. (2006). *Sisaruus – rakkautta, vihaa kateutta*. Helsinki: Minerva Kustannus.
- Mahkonen, S. (2015). *Varhaiskasvatuslaki*. Helsinki: Edita.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. (2011). *Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen*. Pedatieto.

MLL (n.d.) *Lapsen kasvu ja kehitys*. Haettu 18.11.2016 osoitteesta http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/

Mäkikallio, S. (2011). *Sisarukset yhdessä yötä päivää – sisarusr ryhmän myötä sisarukset toistensa tuki päiväkodissa*. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Haettu 21.9.2016 osoitteesta https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/30985/Sanna_Makikallio.pdf?sequence=1

Nieminen, M. (2015). Eduskunta hyväksyi lasten päivähoito-oikeuden rajoituksen – kunnat saavat itse päättää lasten oikeudesta hoitoon. *Helsingin Sanomat* 15.12.2015. Haettu 27.9.2016 osoitteesta <http://www.hs.fi/politiikka/a1450150791454>

Niikko, A. (2008.) Perustoimintojen pedagogiikka. Teoksessa A. Helenius & R. Korhonen (toim.) *Pedagogiikan palikat*. Helsinki: WSOY, 69–78.

Opetushallitus. (2016). Vasu 2017 luonnos. Haettu 12.9.2016 osoitteesta <http://www.kitee.fi/documents/42125/99918/Varhaiskasvatussuunnitelma-luonnos/f3478ec4-8012-4d32-b2f6-f1787f965739>

Opetus- ja kulttuuriministeriö (n.d.a.) Esiopetus. Haettu 12.9.2016 osoitteesta <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/esiopetus/?lang=fi>

Opetus- ja kulttuuriministeriö (n.d.b.) Varhaiskasvatus. Haettu 12.9.2016 osoitteesta <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/varhaiskasvatus/?lang=fi>

Parker, J. & Stimpson, J. (2004). *Sisarussuhteet – kilpailua ja rakkautta*. Jänisniemi, L. & Tuomi, S. (suom.) Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Päiväkoti Onnimanni (n.d.) Varhaiskasvatussuunnitelma. Haettu 3.10.2016 osoitteesta <http://www.pkonnimanni.fi/toiminta/varhaiskasvatussuunnitelma/>

Raittila, R. (2013). Pienryhmätoiminta ja leikkialueet: Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.) *Varhaiskasvatuksen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino, 69–95.

Rannikko, U. (2008). *Yhteinen ja erillinen lapsuus: sisarusten sosiaalistava merkitys*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.

Ruuska, S. (1998). *Keskimmäisen lapsen sisarussuhteet*. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Haettu 10.9.2016 osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8872/744.pdf?seq>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006a). Hyvä tutkimuskäytäntö. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 10.1.2017 osoitteesta http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html

Saaranen-Kauppinen, A. ja Puusniekka, A. (2006b). Teemoittelu. Kvali-MOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 9.1.2017 osoitteesta http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Schönbeck, E. (2008). *Vanhin, nuorin vai katraan keskeltä – miten paikka sisarusarjassa vaikuttaa elämäsi?* K. Takkula (suom.) Helsinki: Kirjapaja.

Sosiaali- ja terveysministeriö (n.d.) Palvelut perheille. Haettu 12.9.2016 osoitteesta <http://stm.fi/palvelut-perheille>

Sääkslahti, A. (2015). *Liikunta varhaiskasvatuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2015). Vasu-asiakirja. Haettu 22.9.2016 osoitteesta https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/lait_oppaat/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/vasu-asiakirja.

Tiusanen, E. (2008). Päivittäiset toiminnot päivähoidossa. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) *Pedagogiikan palikat*. Helsinki: WSOY, 79–98.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (n.d.) *Hyvä tieteellinen käytäntö*. Haettu 10.1.2017 osoitteesta <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta>

Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36. Haettu 12.9.2016 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Tutkimustehtävä: Millaisia toimintamalleja sisarusryhmissä käytetään, jotta eri-ikäiset lapset tulevat tasavertaisesti huomioiduiksi arjen toiminnoissa?

Tutkimuskysymykset: Miten sisarusryhmien toimintaa toteutetaan? Miten eri-ikäiset lapset huomioidaan tasavertaisesti arjessa? Miten sisarusryhmien toimintaa voisi kehittää?

Haastattelukysymyksiä

1. Miten sisarusryhmänne arkirytmisi rakentuu?
2. Mitä toimintamalleja teillä on ryhmässänne käytössä, joilla toimintaa toteutetaan ja jotka tukevat eri-ikäisten lasten tasavertaista huomioimista?
3. Miten pidätte huolen siitä, että kaikenikäiset lapset tulevat huomioiduiksi ryhmänne arjessa? (Esimerkiksi suunnitletteko toiminnan erikseen pienille ja isoille? Kuinka paljon toimitte koko ryhmänä ja kuinka paljon jakaudutte pienempiin ryhmiin vai jakaudutteko ollenkaan?)
4. Miten arjen tilanteissa, kuten siirtymisissä ja nukkarissa toimitte ikäjakauma huomioon ottaen?
5. Miten olette suunnitelleet koko ryhmän yhteiset päivittäiset toiminnot? Miten olette kokeneet tilanteen, pääsevätkö kaikki lapset toimintoihin mukaan, miten toimitte niin, että mahdollisimman moni innostuu toiminnasta iästä riippumatta?
6. Miten huomioitte eri-ikäisten lasten osallisuuden arjessanne?
7. Miten olette huomioineet eri-ikäiset lapset ryhmän toimintatiloja/-ympäristöä suunniteltaessa?
8. Millaisissa tilanteissa isot tai pienet jäävät vähemmälle huomiolle arjessanne tai eivät innostu toiminnasta tai pääse siihen mukaan?
9. Mitä kehitettävää sisarusryhmänne toiminnassa vielä olisi, jotta kaikenikäiset tulisivat paremmin huomioiduiksi tasavertaisesti? Miten näitä asioita kehittäisitte?
10. Mitä muuta haluatte mainita ryhmästänne, sen toiminnasta ja eri-ikäisten lasten huomioinnista ryhmässä?